

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

FEBRUARI 1 · 92

Svensktidens myntning under 30-åriga kriget
Seleukidiska silvermynt
Kung Eriks blodsklippingar
Den nya 20-kronorssedeln

SVERIGE 15:—
NORGE 15:—
DANMARK 15:—

AUKTIONSVERKET

STOCKHOLM

Inlämning pågår till vårens specialauktion på Mynt

Sista inlämningsdag måndagen den 24 februari.

Välkommen att kontakta intendent
Olle Holden på tel 08-14 24 40.

AB Stockholms Auktionsverk
Gallerian/T-planer, Jakobsgratan 10.
Box 16256, 103 25 Stockholm.

B. Ahlström Mynthandel AB

Kungsgatan 28 - 30

Box 7662, 103 94 STOCKHOLM

Tel. 08-14 02 20, Fax 08-11 30 75

KÖPER — SÄLJER — VÄRDERAR

MYNT — SEDLAR

MEDALJER

NUMISMATISK LITTERATUR

VISSTE DU ATT ...

... alla svenska kopparskiljemynt från
perioden 1628 - 1708 är präglade med en
metod som kallas för valsverksprägling?

Beställ medlemsförteckning från:

SVERIGES
MYNTHANDLARES
FÖRENING

ÖSTRA STORGATAN 20
S-611 34 NYKÖPING

Sveriges första vals-
verkspräglade kop-
parmynt - 1/2 öre
1625, präglad i Nykö-
ping.

Sveriges sista vals-
verkspräglade mynt -
1/6 öre SM 1708,
präglad i Avesta.

Ej utstansade ur tenen.

SVENSKA
NUMISMATISKA FÖRENINGENS
TIDSKRIFT

Föreningens kansli:

Sandhamnsgatan 50A, nb
115 28 Stockholm
Tel 08-667 55 98
(onsdag - torsdag kl 10.00 - 13.00)

Svensk Numismatisk Tidskrift:

Box 5405
114 84 Stockholm
Postgiro 15 00 07-3
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken

SNT utkommer under
första veckan i
februari - maj,
september - december
Prenumeration: helår 125:-

ANSVARIG UTGIVARE
Ian Wiséhn

REDAKTION
Tel 08-783 94 00

Redaktör:
Monica Golabiewski Lannby

Manuskriptgranskare:
Lars O Lagerqvist

Annonser:
Kjell Holmberg
Tel 0292-303 45
(kvällstid och helger)

Annonspriser:
2:a omslagssidan 1 450:-
omslagets 4:e sida 1 800:-
1/1 sida (151×214 mm) 1 200:-
2/3 sida (99×214 mm) 850:-
1/2 sida (151×105 mm) 650:-
1/3 sida (47×214 mm) 450:-
1/4 sida (72×105 mm) 350:-
1/6 sida (47×105 mm) 250:-
1/12 sida (47×50 mm) 150:-

Sista materialdag:
Den 1:a i månaden
före utgivning
Heloriginalt manus och
gärna skiss.
Sändes till SNT, adress enl ovan.

*Annonser som ej är förenliga
med SNF:s, FIDEM:s och
AINP:s etik kommer att avböjas*

Tryck:
Masterprint Sätteri & Tryckeri AB
ISSN 0283-071X

Vårprogram 1992

Om ej annat anges, hålls mötena kl 18.30 på Sandhamnsgatan 50 A.
Tag buss nr 41 till Rökubbsgatan eller T-bana till Gärdet.

- Februari 11 Visa och berätta om Dina mynt.
Mars 11 Video om utgrävningen 1991 av 1100-talsskatt med 2.634 gotländska och vikingatida mynt.
April 23 Programmet ej fastställt.
29 Vårauktion.
Maj 15-16 Preliminärt datum för årsmöte.

Kansli

Besökstid 10.30 - 13.00 onsdag och torsdag.

Semesterstängt: Midsommar - 1 september samt jul- och nyårshelgerna.

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS

MEDLEMSNÅL

kan rekvideras från kansliet! Pris: 20 kr + porto

Innehåll SNT 1 · 92

	Sid
Kortfattad historik över svensktidens myntning under 30-åriga kriget	4
Seleukidiska silvermynt förvärvade våren 1991 för Ruhr-Universitetet Bochum, Tyskland	10
När silver från Vadstena slott störtade kung Erik. De sk blodsklippingarna	10
Förfalskningar av republiken Livlands kopparschillingar	12
Sovjetiska lägersedlar	13
Kring den svenska Sylloge-serien	14
Riksbankens föreskrifter om sedlar på 20 kronor	17
Frågespalten	18
Tävling	18
En bricka för stadens besökare	19
"Ordensällskap" och flaggtidskrifter mm (2)	19
Myntfynd	20
Från läsekreten	20
Recensioner	21
Auktioner	22
Föreningar	22
Myntnytt	23

Omslag

Athen, tetradrachm, 187/6 fKr. Frånsida. En ugglasittande på en amfora. Foto: Gabriel Hildebrand, RIK. Se sid 14.

Kortfattad historik över svensktidens myntning under 30-åriga kriget - 1. Erfurt.

Av Hans-Jürgen Ulonska

Sommaren 1630 landsteg Gustav II Adolf på nordspetsen av ön Usedom. Därmed började omedelbart det svenska angreppet på tysk mark, en krigisk uppgörelse som varade fram till westfaliska freden. Under relativt kort tid förde hans fälttåg honom långt ner i Sydtyskland. Som viktiga och för numismatiken intressanta stationer nämns här företrädesvis endast Stettin, Weimar, Erfurt, Würzburg, Mainz, Fürth, Nürnberg, Hildesheim och Augsburg. Dessa städer besökte den svenske kungen för det mesta personligen och till följd av detta utvecklades i dessa städer en ofta omfattande präglingsverksamhet för den svenska kronan.¹⁾ En förmodad prägling i Frankfurt/Main eller i ett svenskt fältläger vid Würzburg har ännu inte kunnat bevisas.²⁾ Ännu idag är vissa frågor öppna och några präglingar kan alltför ingalunda entydigt inordnas under motsvarande myntorter. Detta gällde till för en tid sedan Weimar, Mainz och Erfurt,³⁾ i några fall kvarstår problemen – för Hildesheim, Stettin, Fürth, Nürnberg och Augsburg liksom till en del för Erfurt.

Dipl Ing Hans-Jürgen Ulonska är född 1954 i Greifswald (svenskt till 1815), uppvuxen i Wismar (svenskt till 1803, slutligt avträtt 1903), har studerat i Rostock samt 1990 promoverats som Diplom-Meliorations-Ingenieur. Han är bosatt på Färberwaidweg II, D-O-5087 Erfurt, Tyskland. Yrkesverksam vid delstaten Thüringens miljöministerium som föredragande sakkunnig för markanalys och markskydd.

Som numismatiker har han ägnat sig åt tysk mynthistoria, i synnerhet de forna svenska besittningarna i Tyskland samt 30-åriga krigets svenska mer eller mindre kortvariga präglingar.

Ulonska har tidigare bidragit med två artiklar i *SNT*, nämligen:

Om ett franskt fantasimynt i nr 3 1990, sid 52–54.

Om en svensk Weimar-taler 1631 i nr 4/5 1990, sid 95.

På grund av detta bör de mynt som slagits för och av svenskarna ännu en gång bli sammanfattade, diskuterade och presenterade i hela sin omfattning för att belysa några mindre kända fakta om dem.

Svenskarna i Erfurt från 1631 till 1635

Den svenske kungen tågade på hösten 1631 in i Erfurt. Han mottogs med hedersbetygelser i det ännu idag använda och restaurerade världshuset "Höga Liljan" („Hohe Lilie“), där han även symboliskt fick mottaga stadens nycklar. Som en intressant notis bör nämnas, att Gerhart Hauptmann i ett litterärt fragment rest ett minnesmärke över detta världshus och Gustav II Adolf.⁴⁾

Den 1 april 1632, några månader efter den svenska inmarschen, tillträdde den svenske medborgaren Alexander Esken sin tjänst i Erfurt för att på ort och ställe bli skötta den svenske kungens finansiella angelägenheter. På hans begäran utsågs den statlige myntmästaren Hans (Johann) Schneider, kallad Weissmantel, till den svenska kronans myntmästare.

I ett utkast till en myntmästare från 1635 anger denne, att han skulle ha slagit "några guldmunt och uppvinningsgroschen..."⁵⁾ för svenskarna. I myntorten Erfurt arbetade Schneider 1631–1634 samtidigt både för rådet och för svenskarna. Efter freden i Prag 1635 utrymde de svenska trupperna tillfälligt staden fram till 1636, varför präglingsverksamheten vilade. Sedermera var staden åter besatt av svenskarna, fram till 1650.

Myntmästare Hans Schneider kallad Weissmantel (1579–1645)

Släkten Weissmantel, som kan påvisas i Erfurt långt in på 1800-talet, kan genealogiskt följas tillbaka ända in på 1500-talet. Familjevapnet visar ett försilvrat lamm med en segerfana och valspråket "Agnus Dei" (Guds lamm) på rött fält. August Paul Schneider är att anse som en känd medlem av släkten; han tjänstgjorde som general un-

Denna uppsats har tidigare tryckts på tyska i Numismatische Manuskrifte 7, Schweinfurt XIII/1989, s 61–78. Den är den första i en serie om svenska besittningsmynt.

der kejsar Karl V. Denne skall enligt legenden ha gett Schneider det ärofulla namnet Weissmantel, eftersom general Schneider under fältslagen skulle ha ridit framför sina trupper iklädd en vit mantel.

Det till höger uppställda stamträdet återger på ett överskådligt sätt myntmästare Weissmantels härkomst.

Staden Erfurts alla myntpräglingar för Gustav II Adolf från 1631 till 1632 och därutöver fram till 1634, alltså fram till två år efter kungens död, är förbundna med denne erfurtares namn. I ett av Weissmantel personligen författat koncept för en myntmästare till det erfurtska rådet "... Hans Schneider, alias Weissmantel, för mig och mina arvsberättigade..." ger han följande redogörelse: "... alldenstund för det kungliga Majestätet och Sveriges krona av mig somliga guld- och silvermynt..." "... enligt särskild och nådigaste befallning..." tillverkats för det Högst Årade, Kungliga Majestätet och Kronan..."⁵⁾ har han alltså arbetat för svenskarna i Erfurt.

En tidningsnotis från år 1912 anger, att det ävenså på uppdrag av svenskarna myntades för universitetet i Erfurt och att det skulle ha gällt några få mynt med den svenske rikskanslern Oxenstiernas bild och vapen, vilket sannerligen inte kan verifieras. Denna notis har visat sig vara en förelöpare till våra dagars tidningsankor⁶⁾...

När myntmästaren och vejdehandlaren* Hans Schneider, kallad Weissmantel, avlider den 18 februari 1645 och förs till graven i Köpmanskyrkan i Erfurt, är denna intensiva präglings-

*Vejde är en färgproducerande växt, sedan länge ersatt av indigo.

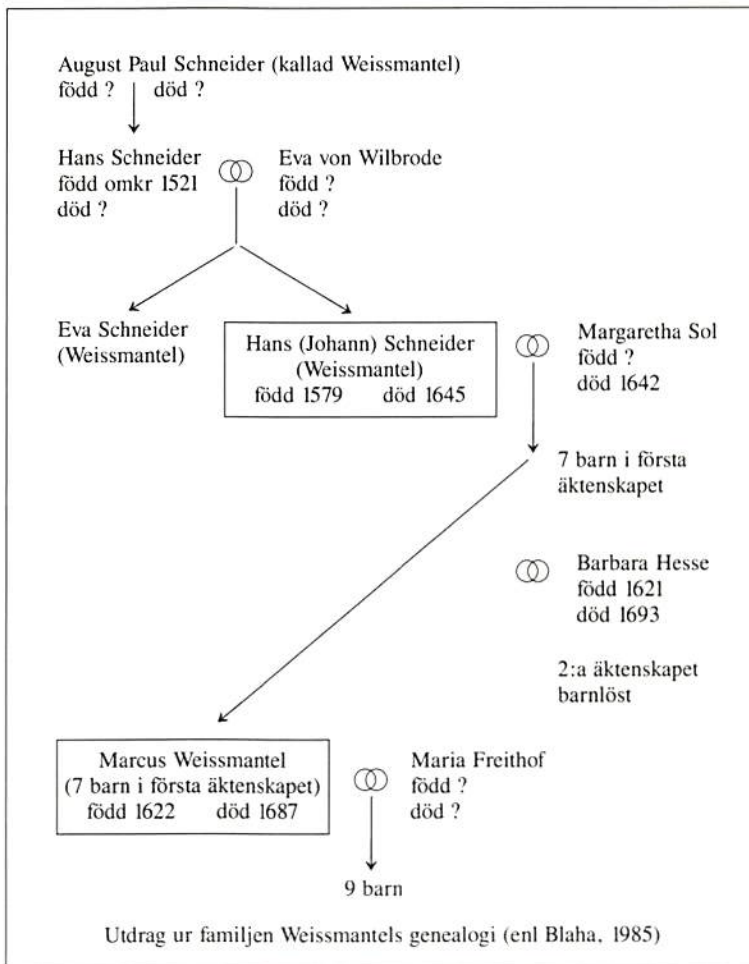
verksamhet för det relativt självständiga Erfurt redan förbi.

Weissmantel var på sin tid den mest verksamme myntmästaren i staden vid sidan av myntmästare Erasmus (Amus) Wagner, vilken präglade samtidigt med honom,⁷ sålunda 1617 samt under „Kipper- und Wipperperioden“⁸ Weissmantel slog mynt i Erfurt för svenskarna (1631–1634)⁸, för staden själv (troligen till 1638) och förmodligen för Schwarzburg-Rudolstadt (1638?–1643)⁹ Hur som helst är forskningarna kring denna verksamhet ännu inte avslutade och kommer därför att föras vidare.

Under Weissmantels tid i Erfurt cirkulerade olika myntsorter. Av urkunderna framgår då väl kända benämningar som i dag verkar sällsamma. De börjar med engelott (värderad till 7 gulden), rosenobel (6–10 gulden), portugalöser (40 gulden), rhenska goldgulden (2½–3½ gulden), gammal dicktaler, gammal schlicktaler, sonnenkrone och fransk krona (alla till ett värde av 3 gulden), guld-taler (2 gulden), taler (1⅓ gulden), reichstaler och spezietalet (2¼ gulden), dicktaler, gammal reichstaler, schlickentaler och gammal furstetaler (2½ gulden) och slutar med kreuzgulden (2⅔ gulden). Det inom parentes angivna värdet på dessa nominaler avser början av 1600-talet i Erfurt.¹⁰

Weissmantels barn och barnbarn gifte sig huvudsakligen med personer i svensk tjänst eller med sådana, som hade tillträde till de högsta svenska kretsarna i det dåtida Erfurt och även långt utanför. Bland dessa fanns en ryttmästare, en svensk överste och dessutom den kunglige svenske residenten i Erfurt, Alexander Esken. Urkunderna prisar också den svenske rikskanslern friherre Axel Oxenstierna (greve blev han först 1645), vilken efter den svenske kungens död ledde Sveriges regering ända fram till den westfaliska freden 1648.¹¹ Den ovan nämnda talerpräglingen, som påstås ha utförts i Erfurt för Oxenstierna, hör dock inte hit. Denna är en produkt av myntmästaren Conrad Stutz från Fürth, vilken präglade talern i

¹⁰ Uttrycket har aldrig blivit tillfredsställande översatt till svenska. Det syftar på ohederlig manipulation (”vippa”) med ädelmetallvägen under den svåra myntförsämringen i Tyskland som kulminerade 1619–22.

Würzburg efter sin avresa från denna stad.¹³

En av Weissmantels söner erhöi vid sin födelse en guldgyllen. Det heter sålunda "...den 25 oktober med namnet Marcus, Magister Silberschlag, gudfadern, förärar det lilla barnet en goldgulden..."¹⁴

Präglingarna i Erfurt för den svenska kronan 1631–1634

De första mynten, dukater med kungens bröstbild, präglades på svenskt uppdrag redan 1631. 1632 följde, vid sidan av 10-dukaterna, ytterligare dukater liksom hela och halva talar med anledning av den i Erfurt hållna Purimfesten till minne av slaget vid Breitenfeld föregående år. Samma år gjordes en prägling av 1 och ½ talar, vilka på grund av sin utformning mycket liknar de samtida präglingarna från Augsburg för Gustav II Adolf. Weissmantels myntmästarmärke utpekar

dem entydigt som slagna i Erfurt. Alla präglingar för Gustav II Adolf, som hittills bestämts till Erfurt och som inte uppvisar Weissmantels myntmästarmärke eller inte känns igen vid en jämförelse mellan stämparna, hör inte heller till Erfurt! Dessa bör snarare föras till Wolgast, Mainz eller Hildesheim. Weissmantels myntmästarmärke består oftast av två sammanfogade alkemiska tecken. Det ena gäller för svavel (sulfur) och det andra för kvicksilver (mercurium).

Tvärt emot tidigare uppfattning är valsverkspräglingar, som redan under Kipper- und Wipper-perioden tillverkades i ett vattendrivet verk i Erfurt, också förekommande i staden från 1632. Detta talar för en valsverksprägling av purimtalern med Weissmantels myntmästaretecken; detta gäller också de båda nominalerna efter Augsburgs typ, vilket överensstämmer med tidi-

Bild 1. Huset „Zum Schwarzen Löwe“ (det svarta lejonet) som det såg ut omkring 1770. Där mottog den svenska drottningen under natten mellan den 16-17.11.1632 underrättelsen om att hennes make hade stupat. I dag heter huset Anger II och har förändrats en del. Till höger om ingången finns en liten minnestavla.²²⁾ Fotoatelier Schönstedt, Erfurt.

gare uppfattning. Vattenverket, i vilket man präglade, fanns kvar ända in på 1700-talet, noterat i en stadsplan över Erfurt med anmärkningen: „wüst und demoliert...“, dvs öde och demolerat!¹⁵⁾

Det egentliga myntverket i staden låg bakom rådhuset. Det var ett av sammanlagt åtta efter varandra verksamma erfurtska myntverk och flyttades 1593 från „Mainzer Hof“ till rådets eget hovstall bakom rådhuset och tecknades som „Neues Münzhaus“ (Nya Mynthuset). Här präglades i ännu omkring 200 år för staden. I dag är det endast gatunamnet „An der Stadtmünze“ som påminner om detta. En stor del av detta huskomplex, i vilket det även präglats för svenskarna, föll offer för 1960-talets rivningsväg och där anlades en parkeringsplats. Det har inte kunnat klarläggas om det i omedelbar närhet liggande huset –

i behov av renovering – med namnet „Zum Paradies und Esel“ på sin tid också tillhörde stadsmyntverkets byggnadskomplex. Men vi vet, att åtminstone detta hus tillhörde myntmästare Weissmantel!¹⁶⁾ 1633 och 1634 präglar Weissmantel åter 1-, 2- och 10 dukater ävensom 1/4-, 1- och 2-talrar. Hittills känner vi till dussintals stämpelvarianter och typer bland dessa!¹⁷⁾

Från Sverige har man fått veta, att det stämpelpar som tillverkades för 1/4 taler resp 2 dukatmynten från år 1633 möjligtvis även användes i Wolgast!¹⁸⁾ Diskussionen kan inte anses vara avslutad.

Olika omständigheter medförde att den svenske kungens stoft sommaren 1633 inskeppades för den sista resan till Sverige bara några kilometer från det ställe där han landstigit för att börja sitt stora fälttåg i Tyskland.

De förmodade präglingarna för den svenska kronan i Erfurt från 1644 till 1648

Om det präglades för den svenska kronan i Erfurt under drottning Kristina har ännu inte kunnat bevisas. Därför är en stampstudie nödvändig, förbunden med ännu en genomgång av akterna. Dessa har hittills inte kunnat bringa någon klarhet, eftersom alla i-frågakommande 1/2- och 1-talermynt liksom 1-, 2-, 5- och 10-dukattmynt från år 1645 till 1648 saknar Weissmantels eller någon annan erfurtsk myntmästares märken. Just under den tiden finns ingen påvisbar myntmästare i Erfurt och vi vet, att präglingens verksamhet var helt nedlagd mellan 1644 och 1648. Att förmoda är, att präglingen ägde rum i södra eller mellersta Tyskland. Stettin kan inte heller uteslutas.

En annan myntmästare, en av Weissmantels söner vid namn Marcus, anställdes enligt urkunderna först 1675 som andre myntmästare. Hans Schneider-Weissmantels änka överlämnade sin mans myntverktyg samma år till Erfurts drätselkammare till ett pris av 64 taler II groschen och 5 pennige!¹⁹⁾

Stadens svenska period upphör slutgiltigt först efter det att svenskarna lämnat Erfurt år 1650. Mellan oktober 1631 och augusti 1650, med avbrott endast för perioden 14.7.1635 till 22.12.1636, stod Erfurt under svensk överhöghet.

Följande bör dock tilläggas. Sjutton år efter den svenske kungens död, dvs 1649, dyker det upp en sk minnesgroschen med kungens bröstbild i två varianter. Denna prägling bär Weissmantels alkemiska märke, trots att denne avled 1645! Det är oklart vem som kan ha slagit detta mynt. Det har inte varit möjligt att få tag på någon illustration i Tyskland!²⁰⁾

Slutkommentar

Präglingarna för den svenska kronan i Erfurt tillhör de intressantaste emissionerna vid sidan av de andra, ungefär tidsmässigt utgivna mynten i de av svenskarna ockuperade städerna inom det Heliga Romerska Riket av Tysk Nation. Forskningarna är ännu inte att betrakta som avslutade. Föreliggande uppsats ger endast ytterligare ett litet bidrag till den ännu ofullbordade erfurtska mynthistorien!²⁰⁾

Bild 2. År- och fränsida av den dubbla dödsdukaten för Gustav II Adolf från år 1633, troligen även slagen (i silver) i Wölgast.

Foto (liksom följande): N Lagergren, ATA.

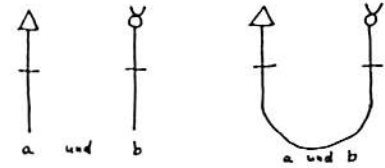

Bild 3. Weissmantels "alkemiska" tecken (myntmästar-tecken) på präglingar för svenskarna. a) Svavel (sulfur), b) kvicksilver (mercurium).²³⁾

Tabell 1: Myntmästare Hans (Johann) Schneiders (kallad Weissmantel) präglingar i Erfurt för den svenska kronan mellan 1631 och 1634.²⁴⁾

Nr	Nominal	År	Metall	Myntmästar-tecken	Anmärkning
1	2	3	4	5	6
1	1 dukat	1631	guld	♀ und ♀	Unikum
2	10 dukater	1632	guld	♂	Till dagen för Purimfesten den 7.9.1631 och minnet av slaget vid Breitenfeld 1631.
3	1 dukat	1631	guld	♀ und ♀	Sällsynt.
4	1 taler	1632	silver	♂	7 typer kända, därav 6 hammarpräglingar och en valsverksprägling, stampar som nr 2.
5	1 taler	1632	silver	♂ und ♀	Samma typ som Augsburg.
6	1/2 taler	1632	silver	♂	Stampar som nr 2.
7	1/2 taler	1632	silver	♀ und ♀	Stampar som nr 5.
8	2 dukater	1633	guld	♀ und ♀	Till kungens död.
9	1 dukat	1633	guld	♀ und ♀	Till kungens död.
10	1/4 taler	1633	silver	♀ und ♀	Stampar som nr 8.
11	10 dukater	1634	guld	♂	Till kungens död.
12	1 dukat	1634	guld	♂	Flera varianter kända.
13	2 taler	1634	silver	♂	Stampar som nr II.
14	1 taler	1634	silver	♂	Stampar som nr II.

Källor och fotnoter

- ¹⁾ Hildebrand, BE. *Sveriges och svenska konungahusets minnespenningar, praktmynt och belöningsmedaljer*, Stockholm 1874/75. — Oldenburg, JFH. *Oldenburgs samling af svenska besittningarnes och Lantgreven Frederiks hessiska mynt*, Stockholm 1883 — Dr Schulzes Samling: Gustav Adolph, König von Schweden, Münzen und Medaillen. *Firma Adolph Hess Nachf. (Hrsg.): Auktionskatalog*, Frankfurt/Main 1896. — Forster, A och Schmidt, R, *Die Münzen der freien Reichsstadt Augsburg*, Augsburg 1897. — LE Bruuns samling, Köpenhamn. *Schwedische Münzen*, del I. *Firma Adolph Hess Nachf. (Hrsg.), Auktionskatalog*, Frankfurt/Main 1914. — Hackl, J. *Katalog der von Conrad Stutz geprägten Münzen. Fürther Heimatblätter — Alt Fürth, Fürth — 20 (1970) 4/5*, s 1-26. — Ahlström, B mfl *Sveriges besittningsmynt*, Stockholm 1980. — Lagerqvist, LO, *Gustav II Adolfs likfärdsmynt från Wölgast. Myntkontakt*, Stockholm 1981, 1 s 4-8 och 1981, 2 s 28-34. — Behr, G och Ulonska, H-J. *Neue Erkenntnisse bei der Zuordnung von Münzprägungen in Deutschland durch Gustav II. Adolf von Schweden zur Münzstätte Erfurt. Numismatische Hefte*, Gera 1987, s 33. — Ulonska, H-J och Erzmann, H. *Gibt es einen Weimarer Schwedentaler vom Jahre 1631? Numismatische Hefte*, Erfurt 1987, s 37.
- ²⁾ Joseph, P och Fellner, E. *Die Münzen von Frankfurt/Main*, Frankfurt/Main 1896, s 629, därtill Ahlström 1980, s 190, anger visserligen dessa präglingsorter; likväl saknas slutliga bevis för ett säkerställande av myntorter. De av Joseph och Fellner 1896 i diskussionen inför-

Tabell 2: *Utvalda översättningar av de latinska texterna på de erfurtska präglingarna.*

Nr tab 1	Latinsk text	Översättning
1	2	3
2, 4, 6	<p><i>Åts:</i> DEXTERA TUA DOMINE, PERCUSSIT INIMICUM</p> <p><i>Omskrift:</i> GUSTAVUS ADOLPHUS A DOMINO MISSUS VIVAT</p> <p><i>Fråns:</i> DEO TER.OPT./MAX. GLORIA ET/LAUS, QVI GUSTAVO/ADOLPHO SVECORUM/ GOTHORUM WAND: QVE REGI CONTRA CAESARE./ANUM AC LIGISTICUM EX./ERCITUM, VICTORIAM/TRIBUIT AD LIPSIAM DIE VII. SEPT. ANNO/M DC. XXXI.</p> <p><i>Omskrift:</i> DIES PURIM EVANGELI-CO. A. MDCXXXII. VII. SEPT. ERFURTI CELEBRATI</p>	<p>Herre. Din högra hand har besegrat fienden.</p> <p>Må Gustav Adolf, sänd av Herren, leva.</p> <p>Ärad och lovad vare den aller högste Guden, som förlånade Gustav Adolf, Sveriges, Götös och Vendes konung, seger vid Leipzig den 7 sept. 1631 över kejsarens och ligans trupper.</p> <p>De evangeliskas Purimfest, firad i Erfurt år 1632 den 7 sept.</p>
5, 7	<p><i>Åts:</i> GVSTAV./ADOLPH. DG. SVECOR. GOTHOR. VANDAL. REX.</p> <p><i>Fråns:</i> MAG. PR. FINL. DVX ESTHON ET CAREL. DOM. ING.</p>	<p>Gustav Adolf av Guds Nåde, Svenskars, Götös och Vendes konung.</p> <p>Storhertig av Finland, hertig av Estland och Karelen, herre över Ingermanland.</p>
11, 13, 14	<p><i>Åts:</i> GVST ADOLPH D G SVEC GOT VAND R M PRIC FIN DVX ESTHON DNS INGRJÆ</p> <p><i>Fråns:</i> VITA MIHI CHRIST MORS MEA DVLCE LVCRVM PHILP. IV. XXI</p> <p><i>I fältet:</i> EVGE SER: FIDELIS</p> <p><i>I åtta tavlor:</i> IN ANGVSTIIS INTRAVIT PIETATE AMAVIT</p> <p>HOSTES PROSTRAVIT REGNVN DILATAVIT SVECOS EXALTAVIT OPPRESSOS LIBERAVIT MORIENS TRIVMPHAVIT den 6 Novemb 1632 MONVMENVTVM REGIVM</p>	<p>Gustav Adolf av Guds Nåde, Sveriges, Götös och Vendes konung, Storhertig av Finland, Hertig av Estland, Herre över Ingermanland.</p> <p>För mig är Kristus livet, min död är en ljuvlig seger. (Filipperbrevet 4:21)*</p> <p>Var hälsad trogne tjänare.</p> <p>Han tillträdde i svåra tider:** Han älskade fromheten (enligt Berch)*** Han besegrade fienderna. Han utvidgade riket. Han upphöjde svenskarna**** Han befriade de undertryckta. Han triumferade i döden.²⁵⁾ Ett kungligt minnesmärke.</p>

*Varken förf eller före honom BE Hildebrand (Gustaf II Adolf nr 191) har noterat, att citatet – som ingalunda är ordagrant – inte härrör från Filippbrevet 4:21, som det står på medaljen, utan från 1:21. I Versio Vulgata lyder det: "Mihi enim vivere Christus est, et mori lucrum", vilket i vår senaste bibelöversättning blir: "Ty att leva, det är för mig Kristus, och att dö, det är för mig en vinning." Den äldre versionen (ursprungligen Gustav Vasas Bibel) är något mera kortfattad: "Ty för mig är livet Kristus, och döden en vinning." Denna not har diskuterats med professor Harald Riesenfeld, Uppsala, som påpekat att tillägget "dulce" ("ljuvlig") i medaljinskriften är särskilt intressant, ett typiskt barockdrag. *Red.*

**Bättre översättning (Svenberg och H Nilsson:): Han kom hit i en kritisk tid.

***Berch läser PIETATEM (enl Svenberg) vilket ger en mycket bättre parallellism med övriga rader och bättre mening än PIETATE AMAVIT = Han älskade i fromhet?!

****Svenberg: Han bragte ära åt svenskarna.

da förbindelserna med Bamberg eller Schweinfurt håller jag inte för möjliga att följa upp. Även Heller, J, *Die Bambergischen Münzen...*, Bamberg 1839, s 44–45, anger endast en prägling från Fürth och flera från Würzburg under Bernhard av Weimar. Där nämns inte Bamberg som myntort för svenskarna. — Beträffande Gustav II Adolfs Weimar-Taler 1631, se förf artikel i *SNT* 1990:4/5, s 95.

³⁾ Präglingar i Erfurt för svenskarna har blivit beskrivna eller nämnda i följande publikationer: Leitzmann, JJ, *Das Münzwesen und die Münzen Erfurts*, Weissensee 1864. — Beskrifning öfver Friherre A.W. Stiernstedts Svenska Myntkabinett, *Numismatiska Meddelanden VI/VII*, Stockholm 1880. — Oldenburg 1833 — Slg. Schulze 1896. — Apell, F, *Notizen zur Erfurter Münzgeschichte* — Auszüge aus der Grossen und Kleinen Mater und anderen Quellen, s ff. (ej publicerad handskrift). Forschungsbibliothek Gotha Num. 4° 611 och Stadtarchiv Erfurt STAE 5/185–1, 5/185–3 och 5/185–3; dessutom *Verzeichnis der Sammlung Apell*, s 1 (ej offentliggjord handskrift, i privat ägo) och en sammanställning av ytterligare skrifter betr svenskpräglarna i Erfurt av Ahlström 1980 och Ulonska, H-J, Beitrag zur Münzgeschichte Erfurts während der ersten schwedischen Besetzung von 1631 och 1635 unter besonderer Berücksichtigung der pekuniären Reorganisation der Erfurter Universität, *Numismatische Informationen*, Erfurt 8 (1987) s 95, 359–361, 366–367 och 9 (1988) s 96, 369–371.

⁴⁾ De litterära fragmenten finns i Gerhard-Hauptmann-Museet på ön Hildensee, fd DDR.

⁵⁾ Stadsarkivet Erfurt: STAE, Findbuch, Bd I, s 154 och 196, 1635, C-1/II.

⁶⁾ Påståendena framfördes på sin tid upp i den Tyska Guldsmedstidningen 5 (1912), s 2, Leipzig 6.1.1912, s 5. En uppsats skrevs redan nio år före tidningsartikeln, i vilken det med hjälp av myntmästarecken gjordes en tydlig åtskillnad mellan mynt från Erfurt och andra präglingar, jfr Lockner, GH, *Mainzer Münzbeamte des 17. und 18. Jahrhunderts*, Berlin 1903, s 4–5.

⁷⁾ Jfr not 3, Apell, F, *Verzeichnis der Sammlung...* och Oxford, J, Münzmeister der Stadt Erfurt und ihre Zeichen, *Numismatische Informationen*, Erfurt 9 (1988), s 101, 388–392. Oxfords uppgifter är inte alltid korrekta och möjliga att följa upp.

⁸⁾ Enligt Behr och Ulonska 1987.

⁹⁾ Jfr not 3, Apell, F, *Verzeichnis der Sammlung...*

10) Stadsarkivet Erfurt, STAE, reg nr 5/185-4, avd XV, nr 3.

11) Jfr Barudio, G, *Der Teutsche Krieg 1618-1648*, Frankfurt/Main 1988, och Blaha 1985.

12) Jfr not 6 med påståendena i den tyska guldsmedstidningen 1912 och dessutom fortsättningsvis Ulonka, H-J, Die Prägungen der Fürther Münzmeisters Conrad Stutz für den sächsischen Herzog Bernhard v. Weimar und die Schwedische Krone in den Jahren 1632 bis 1634 (ej offentliggjort manuskript).

13) Jfr not 12.

14) Enligt Blaha 1985.

15) Jfr not 3, Apell, F, *Notizen zur Erfurter Münzgeschichte*... dessutom den *De-dekind'schen Stadtplan*, vilken finns i Stadsarkivet i Erfurt.

16) Jfr not 3, Apell, F, *Notizen zur*...

17) Jfr dessutom Behr, G, Zu den Dukatenprägungen der Münzstätte Erfurt für Gustav II. Adolf von Schweden, *Numismatische Hefte*, Gera (1990).

18) Jfr not 1, Lagerqvist 1981.

19) Jfr not 3, Apell, F, *Notizen zur*...

20) Jfr not 3, Apell, F, *Verzeichnis der*...

21) Röblitz, G, Zur Erarbeitung der Münzgeschichte Erfurts — Projekt und Aufforderung, *Numismatische Beiträge*, Berlin 17 (1984), s 34, H 4, s 41-42. Även om förf ivrigt uppmanar till samarbete — buren av en högre kallelse — visar det sig, att det av honom sammanställda litteraturkonglomeratet innehåller redan föräldrade eller för länge sedan granskade och omarbetade standardverk, tex Ahlströms första upplaga 1967.

22) Reproduktion ur Biereye, J och Sander, E, *Festschrift zu Hundertfünfzigjahrfeier der Keyser'schen Buchhandlung Erfurt*, Erfurt 1927. På detta hus skulle man för mer än 50 år sedan upp en minnestavla över Gustav II Adolf.

23) Weissmantels myntmästar-tecken bestod av två oftast förenade, alkemiska tecken. Han använde alltid båda tecknen samtidigt.

24) Jfr not enligt Behr och Ulonka 1987 och Ahlström 1980. Med samma stampar utfördes såväl guld- som silveravslag. Därför är det svårt att i efterhand fastställa om silverpräglingarna slagits före guldpräglingarna eller omvänt.

25) Den latinska omskriften på detta mynt återfinns även på gustavianska gravkorets fönster i Riddarholmskyrkan i Stockholm, där Gustav II Adolf gravsattes i juni 1634.

Bild 4. År- och fränsida av den erfurtska Purimaltern för Gustav II Adolf 1632, präglad till minne av slaget vid Breitenfeld föregående år.

Bild 5. År- och fränsida av den dubbla erfurtska dödstalern för Gustav II Adolf 1634.

Den ovan citerade "Svenberg" åsyftar ett opublicerat m/s i Kungl Myntkabinettet av docent E Svenberg. Det innehåller översättningar av alla latinska inskrifter på svenska medaljer.

Till sist vill författaren framföra sitt varma tack till herrarna Blaha (Erfurt), Jor-

dan (Schweinfurt) och Oxfort (Erfurt) för muntliga anvisningar och uppslag.

Översatt av Maj Jarl och bearbetad av Lars O Lagerqvist

Seleukidiska silvermynt förvärvade våren 1991 för Ruhr-Universitetet Bochum, Tyskland

Av Thomas Fischer, Bochum

Med anledning av att det är 25 år sedan den Querenburgska myntskatten¹⁾ hittades skänkte Westfalenbank AG till Bochums Universitet ett antikt mynt, vilket tillsammans med ytterligare ett mynt, som inköptes för donationsmedel efter Dr-Ing Hans-Joachim Wurm, kompletterar serien av seleukidiska mynt, nu utställda i universitetsbibliotekets nedersta våning.

Kilikien, Syrien, Irak och delar av Iran skakades av tronföljdsstrider inom den seleukidiska dynastien från år 175 fram till år 130 fKr. I detta krig stod legitima företrädare för kungahuset och sådana, som gjorde anspråk på att vara det, mot varandra, under det att i Syrien härföraren Tryphon, ytterligare en pretendent – han hade tidigare varit förmyndare till Antiochos VI, som han troligen låtit mördas – tillsammans med främmande härskare och utländska makter allt häfti-

gare attackerade och stormade fram mot den förutvarande seleukidiska stormakten.

För den allmänna historien är en speciell utveckling inom monarkin vid denna tid viktig, nämligen betydelsen av en legitim härkomst och/eller en bedrift, som kunde förmedlas och åskådliggöras genom mynten. Så blir Zeus till en symbol, lösenord eller begrepp för härskaren – guden. Han regerade i himlen över gudarna och på jorden som konung över människorna. En utgångspunkt för sådana föreställningar var framträdandet av Alexander den store, som under tidigt 200-tal fKr – alltså omkring 150 år efter sin död – hade en nästan mytisk inverkan på Antiochos IV, bekant som makabéernas motståndare i Judéen. Antiochos IV hade valt Zeus till urbild och förebild samtidigt som han själv personligen förkroppsligade guden. Antiochos VI, den nye Dionysos,

gällde som hans 'ättling' och Alexander II, med samma tillnamn som Antiochos IV i dynastiens härskarkult, var ytterligare en företrädare för den i politiskt hänseende yngre demokratiska och folkvänliga grenen av den seleukidiska dynastien.

Författaren har utförligare behandlat den här omtalade tetradrachmen präglad för Antiochos VI Barnet i nr 144, 1991, s 164–166 av *Geldgeschichtliche Nachrichten*, där insatt i ett konstarkeologiskt, historiskt och religionshistoriskt sammanhang.

¹⁾ Peter Berghaus, *Der Münzschatz von Querenburg in der Bochumer Universität*. Kleine Hefte der Münzsammlung an der Ruhr-Universität Bochum 12/13, Bochum 1990.

När silver från Vadstena slott störtade kung Erik

De sk blodsklippingarna

År 1568 hade bröderna Johan och Karl tröttnat på den äldre broderns, Erik XIV, politik. Kung Erik hade brutit med högadeln. Han hade fängslat och dödat Nils, Svante och Erik Sture samt två andra herrar. Han gifte sig med sin ofrälse älskarinna och gjorde henne till drottning. Till råga på allt ansågs Erik inte vara vid sina sinnens fulla bruk. Åtföljd av hertig Karl och i spetsen för ca 300 ryttare tågade hertig Johan mot Vadstena. Man trängde sig in i slottet och höjde upprorsfanan i Östergötland.

Till Vadstena slott anlände nu grevinnan Märta Sture, riksråden Sten Eriksson Leijonhufvud och Ture Bielke, vidare Esbjörn och Anders Pederssöner (Lilliehöök) m fl. Alla dessa bidrog till upprorets hastiga sprid-

ning. Även allmogen i Östergötland svor Johan trohet. Snart hade hela södra Sverige slutit sig till hertigarna. Efter fruktlösa underhandlingar satte sig Erik till motvärd och tillbakalog upprorshären, som söder ifrån nalkades Stockholm. Hertigarna tågade då över Rekarne norr om Mälaren, drog till sig förstärkningar och slog läger. Kungens eget folk insåg det hopplösa i företaget att försvara en kung utan stöd. Man släppte in de hertigluga trupperna i staden, och Erik gav sig fången den 29 september mot löfte om god behandling. I januari 1569 sammankallades ständerna till riksdag och förklarade Erik avsatt. Upproret möjliggjordes genom nytillskott av silver som präglades till mynt. Tidigare hade hertig Johan lidit av kronisk penningbrist, men efter intagandet av Vadstena slott hade allt vänt sig. I slottet hade han hittat betydande summor i omyntat silver och mer fick han till läns av sina anhängare.

Ur ett silverskrin som tillhörde den

sinnessjuka brodern hertig Magnus (som formellt var slottsherre i Vadstena) uttogs till myntning 3150 lödiga mark. Från ett annat skrin som tillhörde hertig Karl tillkom ytterligare 617 lödiga mark. Märta Sture lånade Johan 1000 lödiga mark fint silver (kvittot är daterat Vadstena den 19 augusti 1568). Av sina "kära fränkor" fru Malin Trolle på Bergkvara och fru Anna de Mornay på Kronoberg fick Johan låna 16.000 mark örtug.

Av allt silver lät Johan skyndsamt slå mynt och kunde därefter utbetala den inestående solden – och trupperna kunde marschera mot Stockholm.

Mynten präglades i klippingform av stammar som skurits av guldsmeden Hans Hansson, som tidigare arbetat vid Åbomyntet. På mynten ger bröderna Johan och Karl uttryck för upproret. Alla bär på åtsidan en krönt vase mellan bokstäverna I och C (för Johannes och Carolus) samt årtals-

Fig 1.

1. *Antiochos VI Epiphanes Dionysos*, kallad Barnet, tetradrachm av attisk vikt daterad till 143/2 f.Kr. Präglingort resp präglingsgrupp Antiochia vid Orontes (i dag Antakija i det turkisk-syriska gränsområdet). Fig 1.

Åtsida: Porträtthuvud av kungen (i en ålder av ungefär fyra år) med diadem och strålkrona, inramad av en pärlbård.

Frånsida: Dioskurerna till häst (= Zeus söner och tvillingar "hjälpare i nöden"); var och en iförd mantel, spira och mössa krönt av en stjärna. Inskrift på grekiska i två rader "konung Antiochos – den återuppståndne (guden och Zeussonen) Dionysos." Monogram TPY (= antagligen "Tryphon"), den minderårige härskarens förmyndare), ΔΡ ("Demetri-"; tro-

ligen inte ΔΡ [= "Herakle-"], ΣΤΑ (= "Sta-"; kanske ännu en av regimens ledande funktionärer) och årtalet ΟΡ, dvs år 170 av den seleukidiska eran enligt makedonisk tidsräkning [= hösten 143/ hösten 142 f.Kr.]. Allt i en krans av sädesax, lotusblommor, rosor och murgrönsblad. Vikt 16,79 g AR; stämpelställning ↑. Ruhr-Universitetet Bochum, inv nr 3 278 (gåva av Westfalenbank AG). Från Nelson Bunker Hunts samling (auktion Sotheby den 21 juni 1990, nr 596).

Foto: Irma Berndt, Bochum.

2. *Alexander II Theos Epiphanes Nikephoros*, kallad "Zabinas" (dvs den köpte slaven eller tjänaren). Fig 2.

Han regerade som pretendent i de-

Fig 2.

lar av Kilikien, Syrien och Palestina från år 129/8 till år 123/2 f.Kr.

Tetradrachm av attisk vikt, attribuerad till Antiochia vid Orontes.

Åtsida: Porträtthuvud av den unge konungen med diadem, omramad av en tunn pärlbård.

Frånsida: Tronande Zeus hållande Nike, segergudinnan, och spira (härskarstav) (= Zeus Nikephoros). Inskrift "konung – Alexanders" (i två rader på grekiska). Bitecken Σ ("Isi-") och under tronen stjärna över Σ. Vikt 16,44 g AR; stämpelställning ↑. Ruhr-Universitetet Bochum, inv nr 3 277. (Från mynthandeln.)

Foto: Irma Berndt, Bochum.

(Översatt av Maj Jarl)

Sk blodsklipping, 8 mark klipping 1568, präglad i Vadstena. Foto: ATA.

siffrorna 68 (dvs [15]68). Frånsidan visar de tre kronorna och valörbeteckningarna (8, 4, 2 och 1 mark samt 4 öre) som alla är i högre valörer. Framställningen visar klart brödernas önskan att framstå som medlemmar av släkten Vasa; att de har rätt att ifrågasätta kungen och att de har mynt av fullgott silver – inte minst viktigt för att behålla soldaternas lojalitet. Orsaken till de höga valörerna står nog att finna i det praktiska för utbetalning av solden. Någon avsikt att cirkulera klippingarna i vidare kretsar fanns nog inte som en omedelbar tanke.

Eftervärlden har kallat dessa mynt för "blodsklippingar" beroende på, att den av Erik XIV för Sturemorden erlagda botten till Märta Leijonhufvud (hon var änka efter Svante Sture) av henne skänktes till hertigarna. Därmed föll Erik av sina egna bröder och sitt eget silver.

Ian Wiséhn

Förfalskningar av republiken Livlands kopparschillingar

Av Eugenijus Ivanauskas, Vilnius

Tack vare A Platbärzdis undersökning¹⁾ har vi fått kännedom om problemet med förfalskning av Johan Casimirs (1648-1668) kopparschillingar i ett myntverk som hade sin tillverkning förlagd till Berzaune-skogarna (Livland) och som leddes av John Dreiling, medborgare i Riga. Men författaren kunde inte exakt fastställa vilka stamper som användes för framställningen av dessa mynt. I denna artikel försöker vi klargöra förhållandet.

Under undersökningen av fynden från Rumbony och Kolonija (belägna i de södra delarna av Litauen) innehållande ca 9000 litauiska och polska kopparschillingar²⁾ slagna i olika myntverkstäder 1659-1666, riktades vår uppmärksamhet på en särskild grupp av mynt.

De var utförda med primitiva, likartade porträtt av kungen respektive Litauens vapensköld och försedda med initialen HKPL, dvs H Krzyszpin-Kirszenstein, Litauens finansminister (skattmästare) under åren 1664-1666 (fig 1), del av dennes vapensköld (ett hjorthuvud, fig 2) samt med AM Sakavičius' vapensköld "Korvin." Han var Lettlands finansminister (skattmästare) under åren 1660-1661 (fig 3). Dessutom fann vi några polska mynt med liknande tecken (fig 4). Av detta framgår att alla ifrågakvarande mynt sannolikt slogs på samma plats. Att döma av den höga tekniska nivån var de präglade i ett väl organiserat myntverk.

Dominansen av mynt med Litauens vapensköld indikerar att förfalskarna var inriktade på detta lands lokala marknad. Denna omständighet och myntens årtal leder till antagandet att de ovannämnda schillingarna slogs vid myntverkstaden i Berzaune år 1667. Antagandet är berättigat, därför att det inte finns någon exakt information om förfalskning av kopparschillingar i en sådan omfattning från någon annan ort under den senare delen av 1660-talet.³⁾

Fig 1.

Fig 2.

Fig 3.

Fig 4.

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

REGISTER 1991

ARTIKLAR OCH NOTISER	Nr	Sid.
Appelgren, T G (†) <i>Myntsamlaren Gustaf Cavalli.</i>	9/10	228 - 230
Balčius, Mikas <i>Fynden av svenska mynt i Litauen (& E Ivanauskas). (Översatt av Nils-Uno Fornander)</i>	7	148 - 152
Beckman-Thoor, Karin <i>Pengalek. (UTSTÄLLNINGAR)</i>	2	45
Braunerhielm, Thom <i>Leonhard Posch.</i>	6	127 - 131
<i>Lech Wałęsa. Medalj av Ewa Olszewska-Borys, 1990.</i>	8	206 - 207
Carlsson, Per-Göran <i>Rekordauktionen del 3 i Kristianstad. (AUKTIONER)</i>	4/5	110 - 112
<i>Rekordauktionen del 4 i Kristianstad. (AUKTIONER)</i>	6	137 - 139
Fornander, Nils-Uno <i>Jenny Lind. (FRÅN LÄSEKRETSEN)</i>	7	186
<i>Kungl Myntkabinettets medaljsal. (FRÅN LÄSEKRETSEN)</i>	9/10	244
Gamby, Erik <i>Hur Karl II:s älskarinna blev Moder Svea.</i>	4/5	92 - 95
<i>Olafa Rex Ancol.</i>	8	202 - 204
Golabiewski Lannby, Monica <i>En skeppsnobel funnen på Gotland.</i>	1	11 - 13
<i>Drottning Margrethe II av Danmark 50 år. Minnesmyntet i silver och brons. (MYNTNYTT)</i>	1	17
<i>Maria Stuart, drottning av Skottland 1542 - 1567. Ett bröllopsmynt berättar.</i>	3	52 - 54
<i>Andrzej Mikołajczyk 1948 - 1991.</i>	3	56 - 57
<i>Den Internationella Numismatiska Kongressen (CIN) 100-årsjubilerar. (KONGRESSNYTT)</i>	6	143
<i>Fyndhanteringen i historiskt perspektiv (& LO Lagerqvist & I Wiséhn)</i>	9/10	236 - 238
Greijer, Madeleine <i>Nordisk Numismatisk Unions möte i Tönsberg 6 - 7 juni 1991.</i>	8	212
Gunneng, Hedda <i>Medeltidsvecka med myntning.</i>	9/10	230
Hackl, Josef <i>En minnesplakett över Gustav II Adolf. (Översatt av Maj Jarl)</i>	1	9 - 11
Hagström, Anders <i>Greshams lag.</i>	2	33
Hallenblad, Gunnar <i>Ejemära samlarobjekt.</i>	1	16
<i>Minnesmedalj vid Tysklands återförening. (MEDALJNYTT)</i>	1	23
<i>Medalj för Katarina kyrka. (MEDALJNYTT)</i>	2	45
<i>Återföreningen Sverige - Åland III. Ryska krigskassan från 1918 återfunnen.</i>	3	55 - 56
<i>Återföreningen Sverige - Åland IV. Minnesmedalj till Julius Sundblom.</i>	4/5	109
<i>Ålandsdalarn blev en nöddaler!</i>	8	204 - 205
Holden, Olle <i>Många rariteter på Stockholms Auktionsverks vårauktion.</i>	1	15 - 16
Hörfors, Olle <i>Myntfynden från den medeltida stenkällaren vid Jomala kyrka, Åland.</i>	2	36 - 40
Ivanauskas, Eugenijus <i>Fynden av svenska mynt i Litauen (& M Balčius). (Översatt av Nils-Uno Fornander)</i>	7	148 - 152
<i>Två sällsynta varianter av svenska 1/2-örtugar.</i>	9/10	231
Jensen, Jørgen Steen <i>Buddahus-skattens fundår.</i>	1	8

	Nr	Sid.
Jönsson, Gunnar <i>Om "2 öre 1573". (FRÅGESPALTEN)</i>	3	86
Lagerqvist, Lars O <i>Medaljmuséet i Wrocław.</i>	1	15
<i>Nytt "lokalmünt" för S:t Barthélemy. (MYNTNYTT)</i>	1	17
<i>Josef Hackl 60 år. (MEDALJNYTT)</i>	1	20-21
<i>Hans Franzén 1928-1991.</i>	2	28
<i>Ivan Georgewitj Spasski 1904-1990.</i>	4/5	95
<i>Harald Salomon.</i>	4/5	95
<i>Kolbjørn Skaare 60 år. (MEDALJNYTT)</i>	4/5	116
<i>Daler på Åland. (MYNTNYTT)</i>	4/5	116
<i>Medaljbelöning i USA. (MEDALJNYTT)</i>	6	135
<i>Jouko Voionmaa 19.9.1912-18.3.1991.</i>	7	154
<i>Kommentar till ett "provmynt." (AUKTIONER)</i>	7	156
<i>Kvardröjande daleräkning (2).</i>	8	208-209
<i>Fyndhanteringen i historiskt perspektiv (& M Golabiewski Lannby & I Wischn).</i>	9/10	236-238
<i>Kungl Myntkabinetets medaljsal. (FRÅN LÄSEKRETSEN)</i>	9/10	244
Lind, Lennart <i>Denarfyndet i Norrkvie i Grötlingbo på Gotland 1983-1985.</i>	9/10	220-222
Lindberg, Nils J <i>Stor auktion med svenskt och ryskt material. (AUKTIONER)</i>	8	205
Lindblom, Carl-Axel <i>Ett kopparmynt med två sammanpräglade valörsidor (& S Serrestam).</i>	4/5	112-113
<i>Mynt från "Titanic." (MYNTFYND)</i>	7	155
<i>Kopparmyntet med två sammanpräglade valörsidor. Ett tillägg (& S Serrestam)</i>	7	156
Linkosalmi, Aimo <i>Det nya finska jubileumsmyntet för ishockey-VM. (MYNTNYTT)</i>	6	135
Lundberg, Hans <i>En signerad samandisk mula från Nisabur.</i>	2	29
Malmer, Brita <i>Bertil Centerwall 18.5.1920-16.1.1991.</i>	3	57-58
<i>Kenneth Jonsson skandinavisk delegat i CIN – Commission Internationale de Numismatique. (PERSONALIA)</i>	9/10	246
Nordlind, Ulf <i>Ny medalj från SNF. (MEDALJNYTT)</i>	9/10	247
Olrog, Frank <i>Mynt på St Barthélemy 1784-1878 (6).</i>	1	4-7
<i>Mynt på St Barthélemy 1784-1878 (7).</i>	8	196-201
Påhlsson, Leif <i>Kommande kongress (3).</i>	1	13
<i>Sista Spetsbergsmedaljen.</i>	2	41
<i>"Ordenssällskap" och ordenstidskrifter (1).</i>	2	41
<i>Kommande kongresser (4).</i>	3	50
<i>Örlogsvapen.</i>	4/5	107
<i>Nya Malta-orden. (ORDENSNYTT)</i>	6	135
<i>Också en "flaggbok."</i>	7	155
<i>Kalendrar från fd öst.</i>	7	157
<i>Ordensnytt från Tjeckoslovakien (2). (ORDENSNYTT)</i>	7	186
<i>Den siste vasamedaljerade död.</i>	8	205
<i>Museislakt i fd Öst.</i>	8	207
<i>Efterlyst uppdragsresultat. (FRÅN LÄSEKRETSEN)</i>	8	211
Rispling, Gert <i>Numismatiskt symposium i Tübingen. (SYMPOSIUM)</i>	4/5	118
Rådström, Börje <i>Obeskrivna Laxåpolletter.</i>	3	50
Sárkány, Tamás <i>Utställningen "Lagom" 28/3-31/5. (FRÅN KUNGL MYNTKABINETTET)</i>	3	87
<i>Sparbankerna blir aktiebolag.</i>	6	140

RECENSIONER	1991	Nr	Sid.
ABO 1987. <i>Åbo Landskapsmuseum, årsbok.</i> (Nils-Uno Fornander)		8	213
Allen, D: <i>Catalogue of the celtic coins in the British Museum. With supplementary material from other British collections.</i> (Kenneth Jonsson)		8	213
Berghaus, Peter: <i>Der Münzschatz von Querenburg in der Bochumer Universität.</i> (Nils-Uno Fornander)		1	20
Fischer, Thomas: <i>Ideologie in Schrift und Bild: Augustus als „Vater“ seiner Söhne und des Vaterlands.</i> (Nils-Uno Fornander)		1	20
Franzén, B: Se Strandberg, B.			
Gahrn, Lars: <i>Sveariket i källor och historieforskning.</i> (Nils-Uno Fornander)		2	44
Grierson, Philip: <i>The Coins of Medieval Europe.</i> (Lars O Lagerqvist)		9/10	243
Historiska Nyheter: Nr 48, Västra Aros/Västerås. (Nils-Uno Fornander)		1	20
Janson, JBA: Se Strandberg, B.			
Jensen, Jørgen Steen: Se Kromann, Anne.			
Jensen, Uno Barner: <i>Trankebarmonter 1620-1845. Varderingspriser 1991 med sjældenhedsbetegnelser.</i> (Frank Olrog)		4/5	117
Jönson, Lars-Ingvar: <i>Kulan från Mareds kärr och problem kring densamma.</i> (Sven Brahme)		1	19-20
Kluge, Bernd: <i>Deutsche Münzgeschichte von der späten Karolingerzeit bis zum Ende der Salier.</i> (Kenneth Jonsson)		9/10	242
Kromann, Anne & Jensen, Jørgen Steen: <i>Regnepenninge i Danmark.</i> (Monica Golabiewski Lannby)		4/5	117
Kungl Myntkabinettet – Statens Historiska Museum: Tillväxten. (Nils-Uno Fornander)		1	20
Makt och människor i kungens Sigtuna. Redaktör Sten Tesch. (Nils-Uno Fornander)		2	44
Malmer, B - Ros, J - Tesch, S: <i>Kung Olofs mynthus i kvarteret Urmakaren, Sigtuna.</i> (Lars O Lagerqvist)		7	187
Monnaies d'or des musées de Nimes II. (Ulla Westermark)		8	213
Mänsklighet genom millenier. En vänbok till Åke Hyenstrand. (Nils-Uno Fornander)		2	44
NNF-Nytt, nr 1/1991. (Nils-Uno Fornander)		7	187
Renner, Kálmán: <i>Medaillen-Ausstellung.</i> (Nils-Uno Fornander)		1	20
Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer: Årsbok 1988-89. (Nils-Uno Fornander)		6	141
Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer: Årsbok 1989-90. (Nils-Uno Fornander)		9/10	243
Ros, J: Se Malmer, B.			
Setterlind, Bo: <i>Frimurarmålet. Demokratins dödgrävare angriper Jesu vänner frimurarna i svenska maktmedia 1985.</i> (Leif Pahlsson)		9/10	242-243
Society and trade in the Baltic during the Viking Age. Acta Visbyensia VII. (Nils-Uno Fornander)		1	18-19
Steguweit, Wolfgang & Weber, Ingrid S: <i>Aufbruch – Durchbruch. Zeitzeichen in der deutschen Medaillenkunst.</i> (Nils-Uno Fornander)		1	20
Stiftelsen Läckö Institutet: Bernadotter i politik och kulturliv. (Nils-Uno Fornander)		8	213
Strandberg, B - Wiséhn, I - Franzén, B - Janson JBA: <i>Svenska Aktiebrev före år 1850.</i> (Henry Vinterman)		7	186
Tesch, S: Se Malmer, B.			
Varmose, Poul Erik Balle: <i>Monter, priser og lønninger fra Danmarks senmiddelalder.</i> (Lars O Lagerqvist)		6	141
Weber, Ingrid S: Se Steguweit, Wolfgang.			
Wiséhn, Ian: <i>Sveriges Mynthistoria. Landskapsinventeringen 3. Myntfynd från Dalarna.</i> (Karin Beckman-Thoor)		3	85
Wiséhn, Ian: Se Strandberg, B.			

Det framgår klart av mynten att J Dreiling först försökte att slå olika schillingar och att han senare koncentrerade sig på att framställa ett antal olika litauiska schillingar med H Kriszpin-Kirszensteins initialer.

Referenser:

- 1) Platbärzdis A. *Die Königliche schwedische Münze in Livland, Das Münzwesen 1621-1710*, Lund 1968, s 354-359.
- 2) Regionala museet i Alytus. Invnr GEK 3397:1-4260, GEK 1576:1-5300.
- 3) Eftersom det är känt att Abraham Beker, guvernör i Sluck (nuvarande Belorussland), anklagades för att ha präglat kopparschillingar under 1690-talet (Grickevicz. AP. *Social'naja borjba gorozan Belorussii XVI- XVIII v.v.*, Minsk 1979, s 23), och att Valentin Procznier tillverkade kopparschillingar i Nagybana i Transsylvanien (Huszar L. Prägung polnischer Kupfermünzen in der Münzstätte Nagybana. *Proceedings of the international Numismatic Symposium*, Budapest 1980, s 137-141).

Foto: Pranas Brukštas

Översatt av Maj Jarl-Sjöberg
redigerad av LO Lagerqvist

Sovjetiska lägersedlar

Sovjetisk lägersedel utgiven av OGPU 1929. Skala 1:1. Foto: Bengt Lundberg, RIK-f.

År 1929 köpte Kungl Myntkabinettet ett par sovjetiska lägersedlar från museiassistenten Aleksanders Platbärzdis. Sedlarna är av samma typ men i olika valörer och utgivna av den dåvarande säkerhetspolisen OGPU. Dessa sedlar var utförda i litet format, endast 75 × 53 mm. Exemplaren, som är utgivna 1929, har valörerna 2 kopek (brun) och 5 kopek (orange). Framsidans text lyder i översättning: "Läger för särskilda ändamål OGPU." Dessutom finns valören och årtalet utsatt.

Baksidans text (i fri översättning): "Av de häktade mottas [sedeln] i betalning endast hos myndigheter och företag inom Lägre för särskilda ändamål. Ingen hänsyn kommer att tas vid anmälan av förlorat avräkningskvitto. Efterrapning kommer att lagligen beivras."

Vad var OGPU? Översatt enligt vårt alfabet blir det = Obedinnoe Gosudarstvo Politicheskoe Upravlenie, dvs Den särskilda statliga politiska

förvaltningen. Idag känner vi mest till KGB, men när och hur kommer OGPU in i bilden?

Efter mordet på tsar Alexander II år 1881 skapades en politisk polis — *Ochrana*. Denna nya organisation skulle bekämpa det växande antalet anti-monarkistiska terroristgrupper som fanns inom det gamla Ryssland. Efter revolutionen fick Felix Dzerzjinskij i uppdrag av Lenin att bilda en ny hemlig polis, kallad *tjeka*. Denna polis, som skulle motverka kontrarevolutionärer, hade år 1917 endast ca 100 anställda, men fick mycket snart stora resurser. År 1922 hade styrkan växt till ca 30.000 man. Tjekan fanns som organisation endast åren 1917-22, men namnet lever fortfarande kvar.

Som en motvikt till tjekan skapade kommissarien för armén, Lev Trotskij, en hemlig militärpolis som lydde direkt under Röda arméns generalstab = *GRU*. Dess förste chef blev general Jan Berzin (avrättad 1937).

År 1921 bildades inom tjekan en av-

delning för utrikes frågor, *INO*. Meningen var att denna avdelning skulle hålla ett öga på *GRU*.

År 1922 avskaffades tjekan och ersattes av *GPU* (Statspolitiska administrationen). *GPU* var underställd Folkkommisariatet för inrikes frågor och dess politiska polis — *NKVD*. Dzerzjinskij var chef över både *GPU* och *NKVD*. I november 1923 omdöptes *GPU* till *OGPU* (dvs det förenade *GPU*). Dzerzjinskij avled 1926 och ersattes av Vjatjeslav Menzjinskij. *OGPU* avskaffades 1934 och *NKVD* blev ensamt kvar. Naturligtvis skulle den politiska polisen omformas ytterligare ett antal gånger. Vi känner till beteckningar som *NKGB*, *MGB* och till sist *KGB*.

De första arbetslägren för politiska fångar skapades redan 1919. Senare skulle miljontals sovjetmedborgare tvingas utstå hård vistelse eller dö i vad vi idag, genom Alexander Solzjenitsyn, känner som *GULAG*-arkipelagen.

Ian Wiséhn

Kring den svenska Sylloge-serien

Det går knappast en dag utan att nya upptäckter görs inom den grekiska numismatiken. Nya rön sker främst genom myntskatter som i sin tur leder till omvärderingar och nya dateringar.

Under hösten 1991 utkom ännu en volym i den svenska serien av *Sylloge Nummorum Graecorum*, som ingår i ett större betydelsefullt internationellt projekt. Denna volym, som utgavs av Vitterhetsakademien, har titeln *Sylloge Nummorum Graecorum, Sweden II. The collection of the Royal Coin Cabinet, National Museum of Monetary History, Stockholm. Part 3 Attica-Lesbos, Stockholm 1991*. Volymen har förtjänstfullt sammanställts av Ulla Westermarck och Harald Nilsson. Den förra är av internationella numismatiska kommissionen tillsatt samordnare för det internationella arbetet.

I Sverige finns endast en liten exklusiv skara som intresserar sig för de grekiska mynten, vilket gör att litet sägs eller skrivs om detta nya arbete. Trots detta faktum hör böckerna i denna serie till de mest eleganta och smakfulla som utkommer inom numismatiken. Vi bör därför stanna upp och fundera något kring denna volym och den serie som den ingår i. Målsättningen är att publicera och avbilda samtliga grekiska mynt som ingår i Kungl Myntkabinettets samling. Varje mynt behandlas individuellt i fråga om datering, bild och inskription, vikt, stämpel-ställning och proveniens. Resultatet har blivit 33 planschidor med lika många textsidor. Läsaren slås verkligen av myntens skönhet och historiska potens.

Många mynt kommer ursprungligen från olika berömda samlingar, som tex Lovisa Ulrika, Hedenborg, Smith och Skjöldebrand. Annars är det så att Kungl Myntkabinettet fört en konsekvent inköspolitik alltifrån Willy Schwabachers tid. Samlingen har kompletterats och förbättrats i stadig takt. Ett flertal myntgåvor kommer från samfundet Kungl Myntkabinettets Vänner och Sven Svenssons stiftelse. För att riktigt förstå denna nya volyms betydelse och internationella ställning måste man veta något om projektets historia.

År 1931 inleddes SNG-serien med publiceringen av *The collection of Capt. E.G. Spencer-Churchill, M.C., of Northwick Park: The Salting collection in the Victoria and Albert Museum*. Den utgavs av The British Academy och var sammanställd av ESG Robinson som tagit initiativ till serien. Sir Edward Stanley Gotch Robinson (1887-1976) intresserade sig tidigt för grekiska mynt. Han anställdes vid British Museum 1912 och stannade fram till pensioneringen 1952. Åren 1949-52 var han Keeper (dvs chef) vid Department of Coins and Medals.

Han vann berömmelse efter publiceringen av volym 29 i serien *Catalogue of*

1. Athen, tetradrachm, 187/6 fKr, gäva från KMKV 1985, nr 1501. Åtsidan visar Athena Parthenos iförd attisk hjälm; fransidan visar en uggle sittande på en amfora.

Greek coins in the British Museum, nämligen den som behandlar Cyrenaica (1927). Mer om Robinson kan man läsa i bla *Essays in Greek coinage, presented to Stanley Robinson*, red CM Kraay och GK Jenkins, Oxford 1968 samt i *Schweizer Münzblätter* (1976), vol 26, nr 104, sid 89-90 av Herbert Cahn.

Sammanlagt ingick 250 grekiska mynt i den första volymen som utgivningsåret kostade 7 shillings och 6 pence. Man hade som målsättning att göra alla mynt i dessa samlingar tillgängliga, vilka annars troligen aldrig skulle ha publicerats. När Robinson planlade upplägningen för den nya serien var han närmast inspirerad av *Corpus Vasorum*, dvs publikationsserien om grekiska vaser. Härvidlag följde han tanken att alla mynt skulle avbildas separat och att texten kring mynten skulle vara kortfattad – bilderna skulle tala för sig själva. Även formatet på volymerna (folieformat) följde *Corpus Vasorum*. Numera har man övergått till standardformatet A4.

Om man skulle döma av de fåtaliga och korta recensioner som följde den första volymen skulle man förledas att tro att den inte hade någon genomslagskraft, men många nya volymer skulle följa. Redan 1933 utkom SNG, vol II, "*The Lloyd collection, part I-II*." Robinson sammanställde även detta dubbelhäfte. Här publicerades Dr AH Lloyds och Miss Lloyds samling kring myntningarna från Etruria, Latium, Campania, Apulia, Calabria och Lucania (i alfabetisk ordning) fram till Thurium. I Lloyds rika samling ingick mynt från många auktioner, jordfynd och hela samlingar – främst då Sir Arthur Evans' samling. Bland märkvärdigheterna kan noteras de etruskiska guldmynten och mynten från Metapontum, Tarentum och Thurium. Denna volym fick också väldigt många positiva omdömen i recensionerna. För att förstå omfattningen av den brittiska SNG-serien följer nedan en komplett förteckning över samtliga brittiska SNG-volymer som utgavs av British Academy:

Vol I: Collection of Capt. E.G. Spencer-Churchill of Northwick Park, Salting and Aberdeen collections, 1931.

Del 1: The Salting collection in the Victoria and Albert Museum, 1931, 8 pl.

Del 2: The Newnham Davis coins in the Wilson College of Classical and Eastern Antiquities, Marshall College, Aberdeen, 1936, 14 pl.

Vol II: Lloyd collection, 8 delar 1933-1937.

Del 1-2: Etruria to Thurium, 1933, 16 pl.

Del 3-4: Velia to Eryx, 1934, 16 pl.

Del 5-6: Galaria to Selinus, 1935, 12 pl.

Del 7-8: Syracuse to Lipara, 1937, 14 pl.

Vol III: Lockett collection, 5 delar 1938-1949.

Del 1: Spain-Italy (gold & silver), 1938, 12 pl.

Del 2: Sicily-Thrace (gold & silver), 1939, 12 pl.

Del 3: Macedonia-Aegina (gold & silver), 1942, 12 pl.

Del 4: Peloponnes-Aeolis, 1945, 12 pl.

Del 5: Lesbos-Cyrenaica, Addenda (gold & silver), 1949, 18 pl.

Vol IV: Fitzwilliam Museum: Leake and general collections, 8 delar, 1940-1971.

Del 1: Spain (Emporiae, Rhoda) - Italy, 1940, 14 pl.

Del 2: Sicily-Thrace, 1947, 19 pl.

Del 3: Macedonia-Acarnania, 1951, 16 pl.

2. Aigina, drachm efter 400 fKr, tillförd KMK 1921, nr 1566. Åtsidan visar en sköldpadda och fransidan ett "Union Jack" liknande mönster.

3. Sikyon, Aeginetisk stater, 400-talet fKr, tillförd KMK 1947, nr 1619. Åtsidan visar Chimæra (fabeldjur) och frånsidan en flygande duva med olivkvist i näbben.

4. Amisos, siglos, 400-talet fKr, tillförd KMK 1963, nr 1825. Åtsidan visar ett kvinnohuvud (Hera?) och frånsidan en ugglastående på en sköld.

5. Pontos, Mithradates VI, ca 120-63 fKr, tetradrachm tidigare tillhörig Dr Otto Smiths samling och tillförd KMK 1930, nr 1864. Åtsidan visar ett huvud i högerprofil och frånsidan visar en betande Pegasus.

- Del 4:** Acarnania-Phliasia, 1956. 14 pl.
- Del 5:** Sicyon-Thera, 1958. 8 pl.
- Del 6:** Asia Minor, Phrygia, av ESG Robinson och F Heichelheim, 1965.
- Del 7:** Asia Minor: Lycia-Cappadocia, av M Price, 1967. 15 pl.
- Del 8:** Syria-Nabathæa, av M Price, 1971. 20 pl.
- Vol V:** Ashmolean Museum, Oxford, Evans collection, 3 delar 1951-1976.
- Del 1:** Italy, av JG Milne, 1951. 8 pl.
- Del 2:** Italy, Lucania (Thurium) - Bruttium, Sicily, Carthage, av C M Kraay, 1969.
- Del 3:** Macedonia, av C M Kraay, 1976. 27 pl.
- Del 4:** Pæonia-Thessaly, 1981.
- Vol VI:** The Lewis collection in Corpus Christi College, Cambridge, 2 delar, 1972, 1978.
- Del 1:** The Greek and Hellenistic coins (with Britain and Parthia), av M Price, 1972. 24 pl.
- Del 2:** The Greek imperial coins, 1978.
- Vol VII:** Manchester University Museum. The Raby and Guterbock Collections, 1986. 57 pl.
- Vol VIII:** Blackburn Museum. The Hart Collection, 1986. 56 pl.

Även den danska syllogeserien började tidigt, år 1941. De första tjugo volymerna utkom under andra världskriget, då Danmark var ockuperat. Trots dessa omständigheter utgavs volym på volym i enlighet med den mall som de brittiska volymerna utarbetat. Texten var på engelska. Det var också på engelskt initiativ som katalogiseringen av de grekiska mynten i Köpenhamn påbörjades. Den danska Sylloge-serien kallas vanligen SNG Cop. Mer om den danska syllogen kan man läsa i *NNUM* 1942 nr 3. Huvudförfattare till den danska SNG var Niels Breitenstein (1904-1969) och Willy Schwabacher (1897-1972). För författare med mindre kurage skulle det nog ha varit mer opportunt att i detta läge skriva på tyska. Från del 34, som publicerades 1956, övertog Otto Mørkholm (1930-1983) ledningen för den danska serien, som fullbordades 1977.

Här nedan följer de 43 delarna av den danska serien, utgiven av Nationalmuseet i Köpenhamn:

- Italy, *del 1*: Etruria-Campania, 1941. pl 1-14;
- Italy, *del 2*: Apulia-Lucania: Metapontum, 1942. pl 15-25;
- Italy, *del 3*: Lucania: Poseidonia-Bruttium, 1942. pl 26-37;
- Sicily, *del 1*: Abacaenum-Petra, 1942. pl 1-12;
- Sicily, *del 2*: Segesta-Sardinia, 1942. pl 13-23;
- Thrace, *del 1*: The Tauric Chersonese-Thrace: Mesembria, 1942. 12 pl;

- Thrace, *del 2*: Odessus-Sestus. Islands; Kings and Dynasts, 1943. pl 13-24;
- Macedonia, *del 1*: Acanthus-Uranopolis; Dynasts, 1943. pl 1-11;
- Macedonia, *del 2*: Alexander I - Alexander III, 1943. pl 12-27;
- Macedonia, *del 3*: Philip III - Philip VI. Macedonia under the Romans. Kings of Pæonia, 1943. pl 28-36;
- Thessaly-Illyricum, 1943. 11 pl;
- Epirus-Acarnania, 1943. 9 pl;
- Aetolia-Euboea, 1944. 11 pl;
- Attica-Agina, 1944. 13 pl;
- Corinth, 1944. 8 pl;
- Phliasia-Laonia, 1944. 12 pl;
- Argolis-Aegean Islands, 1944. 16 pl;
- Bosporus-Bithynia, 1944. 16 pl;
- Mysia, 1945. 14 pl;
- Troas, 1945. 11 pl;
- Aeolis-Lesbos, 1945. 9 pl;
- Ionian, *del 1*: Clazomenae-Ephesus, 1946. 13 pl;
- Ionian, *del 2*: Erythrae-Priene, 1946. 11 pl;
- Ionian, *del 3*: Smyrna-Teos, Islands, 1946. 16 pl;
- Caria, *del 1*: Alabanda-Orthosia, 1947. 10 pl;
- Caria, *del 2*: Sebastopolis-Trapezopolis. Satraps, Islands, 1947. 11 pl;
- Lydia, *del 1*: Acrasus-Saita, 1947. 12 pl;
- Lydia, *del 2*: Sala-Tripolis, 1947. 10 pl;

29. Phrygia, *del 1*: Abbaitis-Eumencia, 1948. 12 pl;
30. Phrygia, *del 2*: Grimenothyrae-Trajanopolis, 1948. 12 pl;
31. Lycia-Pamphylia, 1955. 13 pl;
32. Pisidia, 1956. 12 pl;
33. Lycaonia-Cilicia, 1956. 15 pl;
34. Cyprus-Cappadocia, Uncertain coins. Imperial cistophori, 1956. 12 pl;
35. Syria. Seleucid kings, 1959;
36. Syria, Cities, 1959. 12 pl;
37. Phoenicia, 1961. 10 pl;
38. Palestine-Characene, 1961. 10 pl;
39. Parthia-(Bactria)-India, 1965. 11 pl;
40. Egypt: the Ptolemies, 1977. 22 pl;
41. Alexandria-Cyrenaica, 1974. 31 pl;
42. North Africa: Syrtica-Mauretania, av G K Jenkins, 1969. 28 pl;
43. Spain, av G K Jenkins och Anne Kromann, 1977. 39 pl.

Även Aarhus universitet har i samarbete med Nationalmuseet utgivit en volym i två häften som behandlar samlingen i Aarhus Universitet (1986) och Fabricius samling (1987).

I Tyskland startades efter andra världskriget flera olika SNG-serier, nämligen i Berlin, München och Tübingen. Mest berömd är kanske den samling som Hans von Aulock hade. Om man önskar veta mer om Hans Sylvius von Aulock (1895-1980) finns en runa i *Berichte der Münzen- und Medaillensammler*, (1981), vol 21, nr 121, s 1353-54, av L. Mildenberg. Mellan åren 1957-1968 utgav Deutsches Archäologisches Institut von Aulocks samling i 18 delar (del 19 som utkom 1981 är ett index över serien).

Även i USA, Österrike, Grekland, Frankrike, Schweiz och Italien har på senare år nya SNG-serier börjat utkomma.

Från svensk sida har följande delar utkommit:

Vol I: The Collection of His Late Majesty King Gustaf VI Adolf. The Fred Forbat Collection, 1974.

6. Kyzikos, stater ca 450-400 fKr, gäva från KMKV 1973, nr 2003. Åtsidan visar en på en bagge knäböjande naken man som i höger hand håller en dolk. Nedanför mannen finns stadens symbol, en tonfisk. Frånsidan visar ett kvadrerat mönster.

7. Lesbos, stater ca 500 fKr, tillförd KMK 1947, nr 2227. Åtsidan visar två motståndade kalvhuvuden med en olivkvist mellan dem. Frånsidan visar ett kvadriskt mönster.

Vol II: The Collection of the Royal Coin Cabinet, Stockholm.

Del 1: Gallia Sicily, 1976.

Del 2: Thrace-Euboia, 1980.

Del 3: Attica-Lesbos, 1991.

Den nya svenska SNG-volymen när oss direkt genom alla utsökta bilder, men helt lättillgänglig är inte beskrivningen. Den följer den mall som sattes redan av Robinson 1931 och kan nog inte ha något annat utseende. Men visst skulle det vara bra om vi i Sverige kunde få en bok om grekisk numismatik på svenska – en numismatisk-historisk handbok. Tyvärr finns det alltför få kvalificerade författare och de som finns måste ägna krafterna åt annat.

Studiet av antiken är viktigt. Vi står bildningsmässigt i ett beroendeförhållande till de äldre civilisationerna vid Medelhavet. Vår egen kultur är inte bara en produkt från detta århundrade. Det blir kanske lättare för oss att förstå företeelser idag om vi sätter oss in i de materiella och historiska förutsättningarna för den västerländska civilisationens uppkomst.

Den antika grekiska världen spred sig från Spanien till Indien och från Ryssland till Egypten. Inom detta stora geografiska område präglades mynt av imperier, kungadömen och av stora och små statsstater. Kvar idag finns en stor blandning av mynt i olika storlekar och metaller. Varje mynt som har bevarats är en del av den grekiska historien och kulturen. Mynten präglades i bestämda syften och deras bildframställningar och inskriptioner var avsiktligt utvalda för att visa människorna myntherrens makt och härlighet. Genom mynten kan vi blicka tillbaka i historien för att nå större kunskap om omständigheterna kring präglingen. Därigenom får vi veta mer om det antika Greklands ekonomi och om de människor som brukade mynten.

Ian Wiséhn

Samtliga mynt ur SNG Stockholm Part 3, 1991. Foto: Gunnel Jansson, Gabriel Hildebrand och Bengt A Lundberg, RIK-f. Skala 1:1.

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt sedlar medaljer
ordnar nålmärken

Öppettider
Vardagar 10.00 - 18.00
Lördagar 10.00 - 14.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-11 50 81

HÅKAN WESTERLUND

MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

*Spec. sedlar
Betalar bra för sedlar före 1930*

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel 08-11 08 07

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppgiv samlarområde)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel 046-14 43 69

Riksbankens föreskrifter om sedlar på 20 kronor

Fullmäktige i riksbanken beslutade den 7 november 1991 med stöd av 9 kap 13 § regeringsformen att sedlar på tjugo kronor skall ha följande storlek, beskaffenhet och utseende. (Jfr SNT 1991:9/10 december sid 247.)

I högra delen på *sedelns framsida* finns ett porträtt av Selma Lagerlöf med ansiktet vänt snett framåt. Hennes namn och levnadsår — SELMA LAGERLÖF 1858-1940 — är angivna längs motivets högra kant. Till vänster om porträttet finns inledningen till Gösta Berlings saga i faksimil, dels ur författarens originalmanuskript, dels som anfang "Ä" ur den första utgåvan samt en vinjett av ett hästkeppage där Selma Lagerlöf själv är passagerare. Till höger om porträttet finns en detalj ur en boksida, även denna från första utgåvan av Gösta Berlings saga. I bakgrunden av porträttet finns en stiliserad landskapsbild föreställande värmländsk skog och sjö, uppbyggd i guillocheteknik. I en vertikalt placerad linje till vänster om SELMA LAGERLÖF 1858-1940 finns en mikrotext beskrivande det värmländska landskapet, hämtad ur Gösta Berlings saga.

Sedelns vänstra del, omfattande ungefär en tredjedel av sedelns yta, är täckt av tunna spiraler i ett ruttmönster. Texten SVERIGES RIKSBANK är placerad längs sedelns kortsida. Valörsiffran 20 återfinns i sedelns övre vänstra samt nedre högra hörn. Texten TJUGO KRONOR återfinns längs sedelns överkant.

Sedelns nummer är angivet i nedre vänstra hörnet.

Porträtt, vinjett, faksimiler och valörtext är tryckta med blå färg.

Bakgrunden är tryckt i blågrön, guldockra och purpur färg. Den guldockra färgen fluorescerar i blått vid ultraviolett belysning. Det tonade fältet i vänster- respektive högerkant är tryckt i grått. Sedelnumret är tryckt i en svart färg och fluorescerar i gulgrönt vid ultraviolett belysning. Hela ytan på sedelns framsida är tryckt.

Den nya 20-kronorssedeln. Förminskad.

Huvudmotivet på *sedelns baksida* illustrerar början av Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige, där den tvärhand-höga Nils rider på gäsen över Skåne och Glimmingehus. Åkrar och fält i bakgrunden är skapade av olika sk guillochemönster.

Valörsiffran 20 återfinns i sedelns vänstra samt nedre högra hörn. Texten TJUGO KRONOR står i sedelns nedre kant. Två namnteckningar i faksimil finns i högra kanten, placerade längs kortsidan.

Baksidan är tryckt i guldockra, blå och röd färg. Högra delen av baksidan är, förutom namnteckningar och valörsiffran, otryckt.

Pappersfärgen är benvit. I vänstra delen av sedeln syns i genomsnitt ett vattenmärke med samma porträtt som upptar sedelns huvudmotiv, Selma Lagerlöf. Vattenmärket är löpande, d.v.s. porträttet repeteras flera gånger i höjddel och placeringen varierar därmed från sedel till sedel. Dock finns alltid minst ett odelat porträtt på varje sedel. I papperet är inlagt en lodrätt löpande säkerhetstråd, vilken framträder i genomfallande ljus som en mörk linje med två raka kanter.

Sedelns storlek är 130 mm lång och 72 mm bred.

Dessa föreskrifter träder i kraft den 1 januari 1992. (SFS 1991:1499). TS

Over 25 Years we offer
Banknotes of
the World Mostly first Class
at fair price.

We sell-buy-trade.
Free Lists on request.

NORAY AG
Unter dem Walde
Ch-3932 Zeneggen VS
Switzerland

HJÄLP BARN MED CANCER
BARNCANCERFONDEN

POSTGIRO 902090-0

En bricka för stadens besökare

I slutet af Februarii månad 1829, befann jag mig en afton vid Skants-Tull, väntande på besökarens tvungna visit.

Fredrika Bremer i Familjen H. 1831.

När fartyg anlöpte Stockholms hamn i forna dagar kom alltid en besökare ombord. Det var då en lägre tulltjänsteman vid stora sjötullen som hade att gå ombord på ankommande fartyg för att förrätta visitation innan de lade till. Titeln "besökare" går tillbaka till tidigt 1600-tal. Från 1724 använde man benämningen även om tjänsteman vid landtull och acciskammare.

När besökaren kom ombord på ett fartyg måste han kunna legitimera sig. För att kunna göra detta hade han alltid med sig en brakteatpräglad bricka som tecken på sin myndighet. Den här avbildade brickan från Stockholm visar stadens skyddshelgon S:t Erik samt texten STADSENS BESÖKARE. Den ovala brickan, som mäter 85×71 mm, har i övre kanten ett hål som visar att den burits på något vis. Brickan är troligen använd under tidigt 1800-tal.

Ian Wiséhn □

Besökarebricka från tidigt 1800-tal. Skala 1:1.

Reprofoto: Fritz Engström, KMK.

"Ordenssällskap" och flaggtidskrifter mm (2)

Jfr SNT 2/1991 s 41.

5) BDOS e.V. Gruppe Mecklenburg-Vorpommern har efterträtt den ursprungliga "Fachgruppe der Faleristiker und Abzeichensammler, Vereinigung für Wissenschaftler und Sammler der Gebiete: Orden, Ehrenzeichen, Abzeichen, Militaria, Medaillen", slutligen ombildad till "Ordenskundliche Vereinigung (OKV) in der DDR" efter att vid DDR:s upplösning ha utträtt ur "Kulturbund e.V. (företur der DDR); Mötens anordnas fem gånger per år, i sistnämndas hus vid Fischstrasse 11, Greifswald, kl 19.30 första fredagen i januari, mars, maj och november. Den 5 oktober anordnas I. Deutsches Marinesammellertreffen kl 9 – 16 i Rostock. För sydsvenska numismatiker bör ett samarbete ligga nära till hands. Ledare för gruppen är Hagen Herbst, Postfach 112, O-2201 Kemnitz. *Information*, nr 1/1990, innehåller en artikel av denne om "Das adelige Fräuleinkloster Barth in Vorpommern und seine Orden", vilken sistnämnda fastställdes i Stockholm 1749 (jfr SNT 1/1989:8).

6) Association "Symboles & Traditions" i Paris hette till c:a 1970 "l'Association des collectionneurs d'insignes et de décorations", grundad 1944 för samlare av dekorationer, riddarordnar, medaljer, insignier samt alla militära och civila symbolminnen. CCP (postgiro) Paris 572-34. Tidsskriften *Symboles & Traditions* utkommer sedan 1957 med sex nummer/år och anses auktoritativ betr militära emblem, men varje nummer innehåller även illustrerade bidrag om ordnar och dekorationer, tex nr 46/1969 ff om "Histoire des Palmes Académiques".

7) Archiv für Flaggenkunde (AFF) grundades i januari 1990 av Ralf Stelter, Südring 48, D-4320 Hattingen (ligger sydost om Essen i Ruhr-området). I maj 1990 utkom Nr 0 av *Flaggenforum*, som därefter utgives med fyra nummer/år på tyska med engelska sammanfattningar av teoriartiklarna. Årsavgiften för "stödande medlemmar" är minst 36 DM, för firmor och institutioner 60 DM.

8) Societas Heraldica Scandinavica (Heraldisk Selskab – Heraldiska Sällskapet) i Köpenhamn bildades i maj 1959, formellt genom sammanslagning av två äldre danska föreningar (1941 och 1946). Mötetsverksamheten är dock delegerad till lokalavdelningar (i Danmark) och samverkande sällskap, bla Västra Sveriges Heraldiska sällskap (årsavgift 35 kr, postg 62 62 37-2). Sedan 1960 utgives den av framlidne redaktören Sven Tito Achen († 1986) grundade *Heraldisk Tidskrift* med två nummer/år; nuvarande redaktör är greve Poul Holstein från 1990. Nr 63 utkom i mars 1991 med bla uppsatsen "De norske ridderordeners symboler" av ambassadör Lars Tangeraas, utredaren bakom 1985 års ordensinstitutande; anakronistiskt är påståendet på s 108, att S:t Olavs-ordens korsform är "ikke ulikt det som var benyttet av Vasordenen", vilken fick sitt kors 13 år senare (1860)! Prenumeration (= årsavgift) 170 Dkr till danskt postgiro 6 11 23 74, ständig för det 20-faldiga beloppet. L. P-n □

MYNTFYND

Trelleborg

Från Lund rapporteras om en medeltida silvermyntskatt, som påträffades i höstas vid arkeologisk undersökning av kvarteret Kråkvinkeln, Bryggaregatan, i Trelleborg. De 64 mynten hittades tillsammans nedgrävda under golvet i lämningarna efter ett 1300-talshus. Mynten utgörs av 17 witten samt 47 tyska brakteater från åren 1366-1379. Ytterligare ett fyrtiotal mynt, som ej hör till skatten, har hittats spridda i området. Undersökningen har letts av Bengt Jacobsson från Riksantikvarieämbetet. Mynten är redan konserverade i Lund och bearbetas nu av Ulla Silvegren vid Lunds Universitets Historiska Museums Myntkabinett.

MGL

Vad som fanns under Dramatenterrassens golv

På senhösten 1910 var arbetare sysselsatta med att riva upp det provisoriska trägolvet, varpå Dramatenterrassens restaurang vilat under sommaren. Det var med stora förväntningar som man började det arbetet. Till denna restaurang gick endast förmögna personer. Inte endast guld- och silvermynt skulle finnas där, utan även briljantringar och andra smycken skulle enligt ryktet ligga dolda under golvet.

Nu hittade man visserligen en mängd silverskedar och -gafflar hörande till servisen, som tappats, men kontanterna hade det varit klenmt. Omkring 20 kronor i småmynt låg spridda på marken. Det största myntet som hittades var en fransk 5-franc.

IW

Ett myntfynd från Glasbruksgatan i Stockholm

Under rivningen av huset Glasbruksgatan 10 på Söder i Stockholm hittades i källaren ett kuvert, försett med några sigill med bokstäverna G.S.S. I kuvertet låg ett dussin mynt från 14- och 1500-talen. Kuvertet hade nästan helt multnat bort. Mynten kom aldrig till Kungl Myntkabinettet, vilket medförde att enda uppgiften om detta fynd är en tidningsnotis från fyndåret 1910. En liten tveksamhet kring fyndplatsen finns också. År 1910 var gatan nämligen uppdelad på två delar - Stora och Lilla Glasbruksgatorna. Mellan 1723 och 1969 hette huvuddelen av gatan Stora Glasbruksgatan medan en kortare sträcka kallades Lilla Glasbruksgatan (från 1714). År 1969 försvinner namnet Lilla Glasbruksgatan genom att gatan därefter räknas in i Klevgränd.

IW

FRÅN LÄSEKRETSEN

Husebypoletter & George Stephens

Det er ikke så mærkeligt, at papirpoletterne fra Huseby af George Stephens blev forsynet med forskelligt sikkerhedstryk.

George Stephens var nemlig selv ivrig møntsamler. Og hvad gør en møntsamler, når lejlighed byder sig til selv at få mulighed for at fremstille numismatiske objekter? Han forsyner dem med alskens raffinementer.

Jorgen Somod

Republiken Georgien

Georgien, som var selvstændigt 26 maj 1918 - maj 1921 och därefter blivit en sovjetrepublik, hade en militärorden: *Drottning Tamaraorden* (1916, konfirmerad 1918).

Nationella republiken Ukraina

Den nationella republiken Ukraina, som var självständig 22 jan 1918 - mars 1921, hade en orden, *Järnkorsets orden* (1920).

L. P-n

Kungl Myntkabinettet

Kungl Myntkabinettet till Slottsbacken

Regeringen har i sin proposition (Prop 1991/92:100 Bil 12) föreslagit en flyttning av Kungl myntkabinettet från sina nuvarande lokaler i Historiska museets byggnad på Narvavägen i Stockholm till Slottsbacken 6 (företvarande Statens Arbetsgivarverks byggnad). Kulturminister Birgit Friggebo anser att "förutsättningar finns nu också för en flyttning av *kungl myntkabinettet* från historiska museet till särskilda lokaler på Slottsbacken. Då förhållanden stora ombyggnadsarbeten blir nödvändiga förväntas de nya lokalerna inte bli inflyttningsklara förrän tidigast under budgetåret 1993/94. Myntkabinettets samlings utgörs bla av riksbanken tillhöriga mynt, som förvaltas av myntkabinettet. Banken har därför utfäst sig att lämna ett engångsbidrag på 20 milj kr för säkerhetsinstallationer och övrig ombyggnad". Därmed har myntkabinettets långa kamp för ändamålsenliga lokaler glädjande kommit närmare en adekvat lösning. Vi återkommer med en närmare redogörelse i nästkommande nummer.

TS

PERSONALIA

Kungl Myntkabinettets mångåriga medarbetare, fil.dr. Ulla Westermark, chef för myntavdelningen, avgår med pension den sista februari 1992.

Kungl Myntkabinettet

Utställningar: Ingång Narvavägen (hörnet Linnégatan) 2 tr, Stockholm

Specialutställningar:
"Ur dolda gömmor"

Ring i övrigt telefon 08-783 94 00 för information.

Museet:
Tisdag - söndag 12 - 17
Måndag stängt

Besöks tid: tisdag 13 - 16
ingång Narvavägen

Besöksadress
(efter överenskommelse om tid per telefon): Storgatan 41

Postadress:
Box 5405, 114 84 Stockholm
Tel: 08-783 94 00

RECENSIONER

Ulla Westermark — Harald Nilsson: *Sylloge Nummorum Graecorum. Sweden II The collection of the Royal Coin Cabinet National Museum of Monetary History Stockholm. Part 3 Attica - Lesbos*, Stockholm 1991. ISSN 1102-1632. ISBN 91-7402-211-3. Pris: 145 kr.

Av de internationella, numismatiska satsningarna räknar jag personligen *Sylloge Nummorum Graecorum* till den ur olika synpunkter mest givande. Det är svårt att slita ögonen från seriens otaliga, konstnärligt högstående produkter. Vad mycket träder inte fram ur historiens dunkel genom dess myntning!

Vårt myntkabinett har nu kommit ut med en ny del, som är ett planschverk (33 stycken med lika många motstående textidor). Bakom titeln *Attica-Lesbos* döljer sig skatter från följande områden:

Attica
Megaria, Aigina, Korint
Peloponnesos
Kreta
Egeiska övärlden
Bosporen
Pontos
Paphlagonien
Bithynien
Mysien
Troas
Aiolis
Lesbos

Förekommande monogram är avritade.

Något som jag personligen särskilt uppskattar — ur amatörsamlarnas synpunkt — är, att vårt kabinett inte nonchalerar de små nominalerna i sina kompletteringssträvanden. Gravörernas storhet kommer ju så beundransvärt fram just i sådana sammanhang!

Jfr artikeln ovan s 14!

NUF

Olof P Berg, *Svenska blankvapen*, Del III. Artiklar om svenska blankvapen. Göteborg 1990. Förf:s förlag (Box 13095, 402 52 Göteborg). 144 s, 146 ill, inb. kr 200:- (vid försöksbetalning till postgiro 34 55 36-7). ISBN 91-630-0313-9.

Kapten Olof P Berg, direktör i Olof Patrik Antik AB och ordförande i Göta Vapenhistoriska Sällskap, tillika nybliven museiföreståndare i Göta provinsialloge, är en känd vapen- och medaljexpert, som bl a genom åren producerat sig i *Samlarnytt* och *Frimuraren* (jfr *Älvsborgaren*, Medlemsblad för Kungl Älvsborgs Regementes Kamratförening, nr 2/1991, s 5; G-P, 25/1 1991, s 19).

Föreliggande arbete innehåller 15 uppsatser, förutom rättelser och förklaringar till del I (om officersvapen vid armén) och II (om underofficers- och manskapsvapen mfl), varav fyra förut publicerats såsom

GVS' småskrifter nr 1, 4 och 7. Tidigare publicering anges dock ej, vilket synes vara en bibliografisk brist, även om vissa bidrag här föreligga i utökad skick.

Bl a behandlas utdelande av hederssablar som utmärkelser. I uppsatsen "Den sista stora pallaschen" beröres instiftandet av Svärdsstecknet och Svärdsmedaljen (s 112), varvid noteras, att sistnämnda 1952 erhölet den under Gustaf VI Adolf gängse, av Leo Holmgren modellerade medaljkronan (denna infördes däremot, märkligt nog, aldrig på Vasamedaljen, fastän Livrustkammaren tidigare utställt några exemplar därmed). Roande är reflexionen över framtida sabelinskriftioner efter införandet av "full kognatisk" tronföljd. Framställningen kryddas av heraldiska inslag, tex sabelfastenas djur och Adolf Fredriks namnchiffer på avbildade mynt. Den engelska (ej brittiska) frimurarestorlogens processionsvärd har svensk bakgrund.

L. P-N

Ulf Nordlind och Ian Wiséhn: *Mynt och medaljsamlingen vid stifts- och landsbiblioteket i Linköping*. 29 s, illustrerad. Linköping 1991. ISSN 0282-4914.

Under upplysningens tidevarv fick flera av våra katedralstäder myntsamlningar för bruk i gymnasieundervisningen. De kataloger, som publicerats, har i allmänhet varit sedvanliga kataloger. Den som nu anmäls har fått utställningskatalogs karaktär, vilket ger mera behållning för icke-numismatikern.

Efter att ha skildrat samlingens historia alltifrån Karl XII:s tid och redogjort för myntfynd i samlingen behandlar författarna ingående de olika grupper som ställs ut: mynt, sedlar, polletter och medaljer. Varje stycke är rikt på allmänbildande upplysningar och så avfattat, att texten knyter an till de i de olika montrarna utställda objekten.

Författarna bör ha en eloge för att de vinnlagt sig om att ge den besökande allmänheten en katalog, som när som helst kan tagas fram för att "friska upp" minnet från besöket och lägga grund till fördjupade kunskaper. Beklagligt är, att bilderna är förminskade utan angivande av skalans.

NUF

Den tragikomiska utvecklingen och kollapsen för utgivningen av ett eget mynt på Åland har nu fått sin historik: **Dalern. Den otroliga historien om Ålands första mynt.**

"Sätt åt de djävlar" påstås Finlands statsminister Harri Holkeri ha sagt, när den första uppståndelsen kring projektet hade lagt sig. I boken skildras utförligt den dräpliga utveckling, som hela historien fick, och hur skrupelfria politiker och strykrädda tjänstemän hjälptes åt att skymma sikten genom att spruta ut ogenom-

Säljes

Fin plåtmyntsamling inalles 34 st.

Genomgående hög kvalitet med många rariteter såsom: Huså, Ljusnedal, Garpenberg, Kanon, Kristina och värdeförhöjningar.

Förteckning skickas på begäran, visning efter överenskommelse.

Mats Jonsson

Domherrestigen 41 - 144 42 Rönninge
Tel. 0753-552 03

SNT
har låga annonspriser
Utnyttja det!

trängliga ordmoln över ankdammen Åland. Statsråd, som kände sig trampade på tärna, och som togs på sängen av den otroliga framgången för projektet, sköt raskt hela projektet i sank bl a med hjälp av den kompiskorruption, som ju frodas i små lokalsamhällen av Ålands typ, där alla känner alla.

En bibliofilupplaga av boken, som är bunden i ett vackert blått linneband, har provpräglingar av åt- och fransidan av 10-dalersmyntet (slagna med originalstamparna) infällda i pärmen. Boken distribueras i Sverige av Norrtälje Mynthandel, Box 4, 761 00 Norrtälje. Pris 345 SEK inkl porto och alla avgifter.

Gunnar Hallenblad

Leif Pålsson: *Patriotiska Sällskapets och Pro Patrias belöningsmedaljer. Samlarnytt 1991/5*. Samlarförbundet Nordstjärnans Tidskrift för samlare av alla kategorier, s 3-10, ill. Adr Tideliugatan 59 nb 118 69 Stockholm.

Författaren, som är välkänd också för SNT:s läsare, har gjort en nyttig och välbehövlig översikt av dessa sällskaps belöningsmedaljer, som ofta förväxlas av den okunnige. Det förtjänas att påpekas, att den sk Emmery-medaljen (av 11:e storleken) för långvarig och trogen tjänst inom sjöfarten, tillhör Kungl. Patriotiska Sällskapets många medaljbelönningar. Det är inte så sällan Kungliga Myntkabinettet fått förfrågningar om denna, som fått sitt namn av donatorn, svenske konsulin i Dunkerque FFJ Emmery (död 1786).

Patriotiska Sällskapet delar ut nio olika medaljer, häri inräknat Gösta Berg-medaljen, som inte skall bäras (se Myntkontakt/SNT 1984, s 159). Pro Patria numera endast två i två olika storlekar. LLi □

AUKTIONER

SVENSKA

- April 4-5 Stockholm, B Ahlström
24 Stockholm,
Stockholms Auktionsverk
29 SNF:s vårauktion,
Stockholm.
(endast för medlemmar).

UTLÄNDSKA

- Febr 5 London, Glendining's
19-22 München, Hirsch Nachfolger
25-26 Zürich, Numismatica Ars
Classica
26 London, Glendining's
Mars 11 London
16 London, Spink
16-18 Osnabrück, Künker
April 6 London, Spink
8 London, Glendining's
13-14 Maastricht, van der Dussen
22-23 Paris, Crédit de la Bourse
22-24 Köln, Münz Zentrum
28 Zürich, Bank Leu
Maj 1 London, Spink
6-8 Frankfurt, Peus Nachfolger
13 London, Glendining's
13-16 München, Hirsch Nachfolger
25-27 Frankfurt, Frankfurter
Münzhandlung
27 London, Glendining's
Juni 4-5 London, Glendining's
9 London, Spink

MÄSSOR

SVENSKA

- April 17-19 Sollentuna, Samlarmässa
25-26 Helsingborg, FriMynt -92
Aug 12-16 Skellefteå, Kuriosum

UTLÄNDSKA

- April 10-11 Harrogate, Spring Coinex '92

Kungl Myntkabinettet

Vårens Pecunia-föreläsningar

- 27 febr Doc Johan Söderberg, Stockholms universitet, Inflationer och priser under 1500-talet
19 mars Fil Dr Mats Larsson, Uppsala universitet, Inflation och deflation under 1900-talets början
9 april Stefan de Vylder, Handelshögskolan, Inflation och hyperinflation - några erfarenheter från Latinamerika
23 april Bo Gustafsson, Uppsala universitet, Inflation - begrepp och historia.

Titlarna är preliminära. Föredragen hålls på Kungl Myntkabinettet i medaljsalen torsdagar kl 19. Fri entré. Välkomna!

FÖRENINGAR

ALINGSÅS NUMISMATISKA FÖRENING har möten första torsdagen i februari - april och oktober - december i Sparbankens filmsal kl 19.00. Upplysningar: tel 0302-130 69.
ESKILSTUNA NUMISMATISKA FÖRENING har möten på Nya Gästis kl 19.00 sista tisdagen i varje månad utom december. Auktion varje gång.

FAGERSTABYGDENS MYNTKLUBB sammanträder första helgfria måndagen i varje månad (utom i juli och augusti). Apollögården vid Almvägen, Fagersta. Tid: kl 19.00. Upplysningar: tel 0223-116 71.

FALU-BORLÄNGE MYNTKLUBB. Möteslokaler Borlänge, biblioteket Borganäsvägen, Falun, Kristinegården, Kristinegatan 9 - II. Dalen 4, Borlänge. Uppl tel 0243-258 56.

GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENING. Auktionsmöten med föredrag hålles andra måndagen i månaden kl 18.45 i Traktören (Tr), Köpmansgatan 20. Studiecirkeln möts i klubblokalen (KL), Skeppsbron 4V, 18.30. Medaljcirkeln 1:a onsd och Fotocirkeln 3:e onsd. Antik- och Medeltidsektionen 4:e torsd och Utländscirkeln sista sista tisd i månaden. GNF, Box 5289, 402 25 Göteborg. Kontaktman: Bo Nordell, 031-17 79 70 (dagtid). Anbud: Anders Falk, 031-13 31 41.

HALMSTADS MYNTKLUBB har möten med auktion i Klara-salen kl 18.30 den första måndagen i varje månad utom juli - aug. Upplysningar: 035-12 96 76.

HÖÖRS MYNTKLUBB har möte med auktion i Höörs Plåts matsal den andra torsdagen i varje månad utom juni-aug. Upplysningar: Evert Olofsson 0413-221 51.

KALMAR MYNTKLUBB har möten första helgfria måndagen i varje månad (utom juni, juli och augusti) kl 19.00 i SPF lokal, S. Långgatan 39, Kalmar. Upplysningar: tel 0480-159 29, 733 30. Auktioner.

KARLSKOGA NUMISMATISKA FÖRENING har möten andra onsdagen i varje månad (utom juni, juli och aug.) kl 19.00 i S-E-Banken, Torget, Karlskoga. Auktioner vår och höst. Upplysningar 506 41 eller 365 39.

KATRINEHOLMS MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad i SPF-lokalen, Djulög, 51, Katrineholm. Upplysningar: tel 0150-210 45 el 151 00.

MYNTKLUBBEN KLIPPINGEN har mynträff första tisdagen i jan.-april, sept.-dec. Lokal: G.A. skolans matsal, S. Järnvägsgatan, Sundsvall. Information om mynt, värdering, auktion, lotterier. Köp och sälj. Tel. 060-55 64 18, 11 35 03.

LUNDS NUMISMATISKA FÖRENING. Mynträffar med aktiviteter och auktion kl. 19.15 5/2, 4/3 (årsmöte), 8/4, 6/5 i "Utbildningshuset", Åkergr. 1, Lund. Upplysningar: vard 046-14 43 69 kvällar 046-13 46 47.

FÖRENINGEN NORDVÄSTMYNT håller sammanträde med auktion i Folkets Hus, Klippan, kl. 19.00, andra fredagen i varje månad. Upplysningar och auktionslista tel. 0451-132 88.

NOLA MYNTKLUBB har möten 3:e tisdagen varje månad augusti - april, utom december. Lokal: Nolaskolan sal 316, Örnköldsvik. Uppl. tel 0660-166 48 eller 0660-402 20.

NORRKPINGS MYNTKLUBB har möte med auktion kl 19.00 tredje tisdagen varje månad utom i maj - augusti i Ektorps fritidsgård. Auktionsvisning börjar kl 18.00. Även icke medlemmar är välkomna. Beställ lista på tel 011-12 50 12.

NÄSSJÖ MYNTKLUBB har möte med auktion på Gustavssons Trafikskola, Rådhusgatan 33, Nässjö sista tisdagen i varje månad utom dec, juni - juli. Upplysningar: tel 0383-158 35 kl 07.00 - 09.00.

SAMLARKLUBBEN NUMIS, Skellefteå har möten första torsdagen i varje månad i NV-huset, konferensrummet. Upplysningar: tel 0910-186 80.

SANDVIKEN-GÄVLE MYNTKLUBB har möten kl 19 första onsdagen i varje månad (ej juli - augusti). Lokal: Valbo Kommunhus. Upplysningar: tel 026-18 18 36.

SIGTUNA MYNTKLUBB har möten onsd 5/2, 4/3 (årsmöte), 8/4, 6/5 kl 19.00 i klubblokalen Rosersbergsvägen 27B i Rosersberg (auktioner, lotterier, bytesverksamhet m.m). Klubblokalen öppen helgfria onsd 13.00 - 17.00 sept - maj (auktionsobjekt och bibliotek). Uppl 0760-381 90.

MYNTKLUBBEN SKILLING BANCO, Linköping, har möten andra helgfria torsdagen i varje månad (utom maj - augusti) i Huvudbiblioteket, Hunnebergsgatan 8, Linköping i Lindblomsrummet 1 tr upp kl 18.30 - 21.00. Årligen anordnas en antik- och samlarmässa samt en resa till Frimynt i Helsingborg. Upplysningar: tel 013-12 22 62.

SKÅNES NUMISMATISKA FÖRENING håller möten sista torsdagen i varje månad utom juni - augusti på IOGT, Kungsgatan 16 A. Klubblokalen: Kungsgatan 38 A, Malmö, håller öppet varje tisdag kl 19 - 21 under september - maj.

SKÖVDE NUMISMATISKA FÖRENING Lokal: Servicehuset Bagaren, Hertig Johansgatan 22A, Skövde. Möten med auktion kl 16.00 den 16/2, 17/3, 21/4 (resa eller möte). Upplysningar: tel 0500-808 50 (Thord Lund).

Danmark

Danmarks Nationalbank meddelade i oktober förra året, att den 1989 inledda myntreformen fortsätter.

En ny enkrone sätts i cirkulationen i slutet av januari 1993, dessutom en ny tvåkrone. De kommer att vara av samma metall och huvudtyp som den tidigare utgivna 5 kronen, dvs med ett hål i mitten.

Diameter: 5 kronor	28,5 mm
2 kronor	24,5 mm
1 krone	20,25 mm

Alla mynten får olika rand så att synskadade lättare kan skilja dem från varandra. Därmed är hela myntserien utbytt med mera rimligt format och vikt. När sker det i Sverige?

Den 1 juli 1992 upphör Nationalbanken att inlösa 5 och 10 öre (de gäller ej sedan 1 juli 1989).

Övriga äldre mynt med valör från 25 öre och däröver gäller även fortsättningsvis.

"Ålandsmynten"

som behandlats i SNT 1991, förekom i svensk TV den 3 december. Härvid intervjuades tillverkaren, ägaren till Scan-craft i Trelleborg. I detta sammanhang vill SNT rätta en felaktig uppgift som förekommit. De har icke tillverkats vid Den kgl Mønt i Köpenhamn, men stamparna utfördes av gravör Michelsen I/S i Köpenhamn och präglingen som sagt i Trelleborg.

Japan

Med anledning av kejsar Akihitos kröning utgavs guldmynt, givetvis ej för cirkulation. Upplagan var 2 miljoner. Alla är ut-sålda, enligt vår kollega *numismatisk rapport* 1991:3 (Köpenhamn) efter en dag! Det varnas för förfälskningar.

Frankrike

utger numera ECU-mynt med valör också i franska francs. 1991 kom filosofen Décartes. 15 écu = 100 francs. Silver 900/1000, 22,2 g, 37 mm. Avslag i guld och platina finns också för hugade spekulanter.

I NÄSTA NR

Tamás Sárkány klargör innebörden av en europeisk monetär union.

Den 16 mars 1792 sköts *Gustav III* på Operan i Stockholm och avled av skadan den 29 samma månad. Marsnumret kommer att innehålla en del artiklar som anknyter till 1700-talet.

SÖDRA DALARNAS MYNTKLUBB. Möten 27/2, 19/3, 16/4, 21/5 kl. 18.30 på Folkare fotoklubb, Teleg. 19, Avesta. Upplysningar: tel 0226-562 78.

TRELLEBORGS MYNTKLUBB har möte andra måndagen i månaden kl 18.30 i Sparbanken Skånes samlingsal, CB Friisgatan 4 A, Trelleborg. På programmet står auktioner, föredrag, lotterier mm. Upplysningar: tel 0410-241 31.

TÄLJE MYNTKLUBB. Södertälje, har möte i Wendelas rum, biblioteket Luna, kl 19.00 andra tisdagen i varje månad utom juni, juli, augusti och december. Upplysningar: tel 0755-102 03.

NUMISMATISKA KLUBBEN I UPPSALA har möten på Uppsala Universitets myntkabinett. Tid: 19.00. 18/2 auktion, Skandia, Drottningg 1 A; 17/3 årsmöte, föredrag; 14/4 föredrag. Upplysningar: 018-54 97 11.

VETLANDA NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion sista fredagen i varje månad utom december på Kulturhuset, Storgatan 20, Vetlanda kl 19.15. Visning från kl 18.15. Upplysningar: tel 0383-158 35 kl 07.00-09.00.

VILLSTADORTENS MYNTKLUBB, Smålandsstenar, har möten andra måndagen i varje månad utom juni, juli och augusti. Föredrag och dyl följs av auktion. Servering. Upplysningar: tel 0345-112 95. Lokal: Biblioteket, Smålandsstenar (källarlokalen).

VÄRENDIS NUMISMATISKA FÖRENING har sammanträden med auktion 18/2, 19/3, 15/4 i Röda Korsets lokaler, Hovsg 11, Växjö. I slutet av april resa till FriMynt-92. Upplysningar: 0470-731 14.

VÄSTERBERGSLAGENS MYNTKLUBB har möten första torsdagen varje månad oktober-maj kl 19.00. Gamla Bangatan 45, Ludvika.

VÄSTERÅS MYNTKLUBB har möten på kafeterian, Vallby friluftsmuseum kl 19.00 första onsdagen i månaden. Närvarolotteri vid varje möte. Upplysningar: tel 021-757 87 (efter kl 18).

ÖREBRO NUMISMATISKA FÖRENING har möten i M-lokalen, Järntorgsgatan 3. Upplysningar: tel 019-13 52 13.

Prenumeration på Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad

Om Du är medlem i SNF eller till NNU ansluten förening kan Du prenumerera på denna intressanta, populärt avfattade tidskrift, som innehåller artiklar på danska, norska eller svenska, myntsamlarntyt, recensioner samt auktionslistor från de danska och norska föreningarna (endast medlemmar till Nordisk Numismatisk Union anslutna föreningar kan lämna anbud). Tidskriften, som redigeras i Köpenhamn, utkommer med 8 nr om året.

För våra medlemmar åtar sig Svenska Numismatiska Föreningen att ordna prenumerationen, för närvarande 80 kr om året. Sätt in beloppet på SNF:s postgiro 15 00 07-3 och skriv "NNU" på talongen.

Om Du vill ha provexemplar ring kansliet 08-667 55 98 (vardagar onsd-torsd 10.00-13.00) eller skriv till Sandhamngatan 50 A, nb, 115 28 Stockholm.

PERSONALIA

Nya riddarhusgenealoger

Förste arkivarien vid Stockholms stadsarkiv fil. dr *Lars Wikström* (f 1933) kallades av svenska riddarhusdirektionen till riddarhusgenealogtjänsten efter arkivarie Pontus Möller, som den 1 april 1988 avgick med pension efter 25 års tjänst. Finländska riddarhusdirektionen utsåg godsägaren *Henrik Degerman* (f 1948) till motsvarande tjänst efter arkitekten friherre Erich von Ugnern-Sternberg († 1989), vilken avgick den 28 februari 1989 som riddarhusgenealog.

Rättelser

I föregående SNT (1991:9/10) s 231 står att Kaliningrad ligger i Litauen. Det är naturligtvis felaktigt. Staden, fd Königsberg i Ostpreussen, är omgiven av ett landområde som gränsar till Östersjön, Litauen och Polen. Det tillhör Ryska rådsrepubliken (fd Sovjetunionens ryska del), trots bristen på landförbindelse. Den nya ryska statsledningen har slutit ett särskilt avtal med Litauen om transportförbindelserna över litauiskt territorium.

På s 230 avbildas minnesmyntet från medeltidsveckan i Visby i augusti 1991. Inskriften "Gotlandie 1991" återfinns på framsidan, inte på åtsidan som det påstås i bildtexten.

KURIOSUM

ANTIK- OCH SAMLARMÄSSA I SKELLEFTEÅ

Ny marknad öppnar sig för antikbranschen

Dags för ännu ett stort arrangemang i Skellefteå!
Under tiden 12–16 aug 1992 arrangeras en omfattande antik- och samlarmässa i Expolaris Center.

Mässan har fått namnet Kuriosum.
Som namnet antyder handlar det om antikviteter för den kräsne, men även godbitar för samlare av olika kategorier.

Mässan omfattar allt från loppmarknad till jurybedömd antikvitetsavdelning.

Kuriosum står även för omsorgsfullhet och nyfikenhet.
Detta tänker mässan leva upp till genom sina olika delarrangemang, t ex seminarier, värderingar, auktioner m m.

Kuriosum är den första mässan i sitt slag i norra Norrland och den är efterlängtd. Såväl fackfolk som allmänhet, för att inte tala om turister, har länge efterlyst en antik- och samlarmässa.

Visst verkar det intressant?
Fyll i nedanstående talong, eller ring så skickar vi Dig mer information.

Utställningsansvarig: Anders Lundgren, 0910-595 00.

Projektledare: Karin Lundkvist, 0910-581 37, och Ingalill Johansson, 0910-594 53.

Ja – jag vill ha mer information om Kuriosum, 12–16 aug -92 i Skellefteå

Företag: .....

Kontaktperson: .....

Adress: .....

Telefon ..... Telefax .....

☐ Utställningsdel	☐ Loppmarknad
☐ jurybedömd kvalitetsavdelning	☐ Seminarier, värdering och andra kringarrangemang
☐ antik- och kuriosaavdelning	
☐ samlaravdelning (mynt, frimärken och dyl)	

Skickas till:

Skellefteå Kongressbyrå, Expolaris Center, Kanalgränd 73-75, 931 88 Skellefteå